

**БАЯНЗҮРХ ДҮҮРГИЙН
ЗАСАГ ДАРГЫН ТАМГЫН ГАЗАР**

Энхтайваны өргөн чөлөө-57, 13 дугаар хороо,
Баянзүрх дүүрэг, Улаанбаатар хот, 13330
Утас/Факс: (976-51) 26 63 59
Цахим хуудас: www.bzd.ub.gov.mn

2025.12.23 № 02/3014
танай _____ -ны № _____ -т

┌ СОЁЛЫН ӨВИЙН ҮНДЭСНИЙ ТӨВД ┐

Тус дүүргийн 6 дугаар хорооны иргэн Аймгийн мэргэн, спортын мастер А.Дагзмаа нь Соёлын биет бус өвийг үндэсний болон дэлхийн хэмжээнд сурталчлан алдаршуулах түгээн дэлгэрүүлэхэд онцгой хувь нэмэр оруулсан тул шилдэг өвлөн уламжлагч шагналд нэр дэвшүүлж саналыг хүргүүлэв.

Хавсралт 42 хуудастай.

БАЯНЗҮРХ ДҮҮРГИЙН 6 ДУГААР ХОРООНЫ ЗАСАГ ДАРГА

Манлайбаатар Дамдинсүрэнгийн гудамж, 6 дугаар хороо,

Баянзүрх дүүрэг, Улаанбаатар хот, 13373

Утас: (976-11) 45 02 15

Цахим хуудас: www.bzd.ub.gov.mn

2025.12.12 № 163
танай _____-ны № _____-т

БАЯНЗҮРХ ДҮҮРГИЙН ЗАСАГ ДАРГА Г.ЖАРГАЛСАЙХАН ТАНАА

Тус хорооны иргэн Алтангэрэлийн Дагзмааг соёлын биет бус өвийг сурталчлан алдаршуулах, түгээн дэлгэрүүлэхэд онцгой хувь нэмэр оруулсныг үнэлж өвлөн уламжлагчийн шагналд тодорхойлов.

Б.ЭНХБААТАР

**БАЯНЗҮРХ ДҮҮРГИЙН
6 ДУГААР ХОРООНЫ ЗАСАГ ДАРГА
ТОДОРХОЙЛОЛТ**

Манлайбаатар Дамдинсүрэнгийн гудамж, 6 дугаар хороо,
Баянзүрх дүүрэг, Улаанбаатар хот, 13373
Утас: (976-11) 45 02 15
Цахим хуудас: www.bzd.ub.gov.mn

2025. 12. 12 № 417

СОЁЛЫН ӨВИЙН ҮНДЭСНИЙ ТӨВД

Алтангэрэлийн Дагзмаа (РД:РЭ51110901) нь тус
хорооны 64-26 тоотод оршин сууж байгаа болно.

Б.ЭНХБААТАР

1325041873

МОНГОЛЫН ҮНДЭСНИЙ ХАРВААЧДЫН ХОЛБОО
MONGOLIAN NATIONAL ARCHERY FEDERATION

Улаанбаатар хот. Хан-Уул дүүрэг, 15-р хороо,
Монголын үндэсний олимпын хороо, 113 тоот.
Утас: 80081625, 72706020
И-мэйл: info@national-archery.mn

2025.12.15 № 01/0190

Тодорхойлолт

Соёлын биет бус өв өвлөн уламжлагч, аймгийн мэргэн, спортын мастер Алтангэрэлийн Дагзмаа нь 1975 оноо Үндэсний сурын харваагаар хичээллэж, өв уламжлалын судалгаа хийх, сургалт явуулсаар ирсэн. Судалгааны үр дүнд үндэсний сурын харвааны 3 төрийн уухайг шинэчлэн тус бүтээлээр CD бичүүлж 450 хувь хэвлүүлэн олны хүртээл болгосон. Амжилтууд:

- Аймгийн баяр наадамд 17 удаа тэргүүн байр 5 удаа 2 дугаар байр, 1 удаа 5 дугаар байр,
- Улсын аварга шалгаруулах тэмцээнд 1, 2 дугаар байр,
- Ахмад харваачдын улсын аварга шалгаруулах тэмцээнд 1 дүгээр байр 1, 2, 3 дугаар байр тус бүр 2 удаа,
- Бүсийн харваанд 2, 3 дугаар байр тус бүр 2 удаа,
- Багийн улсын аварга шалгаруулах тэмцээнд 2 дугаар байр 2 удаа,
- Дүүрэг, сумын харваанд 1, 2 дугаар байр тус бүр 13 удаа
- 2024 оны ахмадын оны шилдэг харваач
- Соёлын биет бус өв өвлөн уламжлагч 2018-2024 онуудад үндэсний сурын харваа, сурын харвааны уухай, уртын дуу, ерөөл магтаал, хэл хуурын үзүүлбэр, ёс заншлаар ард олондоо түгээн дэлгэрүүлж байна. Нүүдэлчин ардын соёлын өвийг хадгалах хамгаалах зэрэг олон ажил хийсэн.

Соёлын өвийг хамгаалахын зэрэгцээ үндэсний сурын харвааны 210 шавь бэлдсэн. Шавь нараас нь улсын наадмын түрүү 2, улсын Тод харваач 1, спортын мастер 37, дэд мастер 10, аймгийн цолтой 57. Үндэсний сураар хичээллэгч шавь нартаа соёлын өвөө өвлүүлэн үлдээсэн.

Олон улсын чуулганд 12 удаа оролцсон. Олон улсын харваанаас мөнгөн медаль хүртэж байсан. Нийт 11 улсад Монгол орноо сурталчилж, өв соёлоо түгээн дэлгэрүүлж ирсэн ахмад үеийн төлөөлөл юм.

ЕРӨНХИЙ НАРИЙН БИЧГИЙН ДАРГА

С.АРИУНБАТ

ASSOCIATION OF MONGOLIAN LONG SONG
МОНГОЛЫН УРТЫН ДУУНЫ ХОЛБОО

2023 оны 12 сарын 10 өдөр № 97 Улаанбаатар хот

СОЁЛЫН ӨВИЙН ҮНДЭСНИЙ ТӨВД

Тодорхойлолт

Уртын дуучны өвлөн уламжлагч Алтангэрэл овогтой Дагзмаа (РЭ50110901) нь Монголын уртын дууны холбооны шилдэг өвлөн уламжлагчдын нэг болохыг үүгээр тодорхойлж байна.

ГҮЙЦЭТГЭХ ЗАХИРАЛ

Б.ЦЭРЭНДАГВА

МОНГОЛ УЛСЫН ИРГЭНИЙ ҮНЭМЛЭХ
CITIZEN IDENTITY CARD OF MONGOLIA

Овог Family name
Бэйс
Beis
Эцэг/эх/-ийн нэр Surname
Алтангэрэл
Altangerel
Нэр Given name
ДАГЗМАА
DAGZMAA
Хүйс Sex
Эмэгтэй / Female
Tөрсөн он, сар, өдөр
Date of birth
1951/11/09
Регистрийн дугаар Registration number
P351110901 / RE51110901

Олгосон байгууллага Issuing authority
Улсын Бүртгэлийн Ерөнхий Газар
The General Authority for State Registration

Олгосон он, сар, өдөр Date of issue
2012/08/01
Хучинтэй хугацаа Date of expiry
0000/00/00
Хаяг Address
УБ, Баянзүрх, 6-р хороо
13 хороолол, 21 байр
187 тоот

Баянзүрх дүүргийн 6 дугаар хорооны ахмад настан Хөдөлмөрийн гавъяаны улаан тугийн одонт Соёлын биет бус өвийн өвлөн уламжлагч, аймгийн мэргэн, спортын мастер Бэйс овогтой Алтангэрэлийн Дагзмаагийн ажил байдлын тодорхойлолт

Улаанбаатар хотын Баянзүрх дүүргийн 6 дугаар хорооны иргэн Хөвсгөл аймгийн уугуул, дээл боловсролтой. Мөрөн сумын 10 жилийн сургууль, Анагаах ухааны сургууль, намын дээд сургуулиудыг дүүргэсэн. 1962 оноос одоог хүртэл урлаг спортоор хичээллэн суралцаж нүүдэлчин ахуй, өвөг дээдэс ээж ааваасаа урдын дуу, халх сур харваа, уухай, хэл хуур, ерөөл магтаал, домын үлгэр өвлөн авч түгээн дэлгэрүүлж уламжлан 210-аад шавь бэлдсэн уран бүтээлч юм. Улсын баяр наадмын нээлтэд 47 удаа Улсын язгуур урлагийн наадамд тасралтгүй оролцож уран бүтээл толилуулан амжилттай яваа. Үүнд:

1996 онд язгуур урлагийн анхдугаар наадамд халх сур харвааны Уухай хэл хуурын ая, Хотгойдын найр эхэлдэг дуу “Өндөр сайхан бор” анх удаа улсын тайзан дээрээс олны хүртээл болгосон. Уг дууг Сомади багш жалханц хутагт Ц.Дамдинбазар гуай зохиож дуулсан дуу юм. 2006 онд Их Монгол улс байгуулагдсаны 800 жилийн ойн 800 уртын дууч, 800 морин хуурчдын тоглолтод амжилттай оролцсон. Дуулахаас гадна халх сур харвааны аймгийн мэргэн харваач спортын мастер. Улсын баярын харваанд 50 жил харваж уухайлж наадамчин олноо баясгаж байна. Үндэсний сурын холбооноос жил бүр зохион байгуулдаг 5-6 харвааны тэмцээнд 21 аймаг 300 гаруй сумдад хүрч харваа уухайг түгээн дэлгэрүүлж сургалт явуулдаг.

Бүтээлүүд:

2010 онд Шадар ван Чингүнжавын 300 жилийн ойд халх сур харвааны 3 төрлийн уухайгаар видео диск бүтээж 450 ширхэг өөрийн зардлаар хэвлүүлэн сургалтын зорилгоор үнэгүй тарааж түгээсэн.

Хотгойдын найрын дуу “Өндөр сайхан бор” дууг олны хүртээл болгосон.

Энэ 2 бүтээлээ Соёлын өвд бүртгүүлсэн. Гадаадын 11 улс оронд өөрийн хувийн зардлаар эх орноо, соёлын өвөө сурталчлан таниулсан.

2015 онд Нэгдсэн Үндэсний байгууллагын ивээл дор Бразил улсад нутгийн уугуул иргэдийн наадамд халх сур харваа, уухай уртын дуу Замба тивийн наран дуугаар

2016 онд Хятад улсын Нанчиво мужид дэлхийн 23 орны харваачидтай хүч сорьж халх харваа үндэсний хувцас, уухай уртын дуугаа танилцуулав.

2017 онд Төвдөд дэлхийн 23 орны харвааны наадамд амжилттай оролцсон.

2018 онд Унгар улсын Теглам хотод дэлхий харваа, тус улсын цэцгийн баярт ойрын зай, бартаат, хөдөлгөөнт харваанд амжилттай оролцсон.

2018 онд Япон улсын Токио хотод зээ хүү Чилүгэн, зээ охин Намуун болон 84 дүгээр сургуулийн сурагчидтай явж сургуультай шифийн холбоо тогтоож хүү Чилүгэн товх суранд сум гээлгүй онож Морин хуураар ая хуурдаж, Дагзмаа уртын дуу, уухай дуудаж өвөө түгээн талархал хүлээв.

2019 онд 6 сарын 23-30 -нд Өмнөд Солонгосын Сөүл хотод зээ охин Намуунтай МҮХАТ-ын шугамаар дэлхийн бүтээлч эмэгтэйчүүдийн чуулганд Монгол улсаа төлөөлөн халх сур харвааны 3 төрлийн уухайгаар мөнгөн медаль хүртэж уухай маань дэлхийн инновацын бүтээл болсон юм. Монгол уртын дуу Оломгүй далай дуугаар түмэн олны сонорыг мялааж талархал хүлээсэн.

2020 онд 2 сарын 8,9-нд АНУ-ын Вашингтон хотод охин Цэрэнхандын хамт дэлхийн монголч эрдэмтдийн хуралд “уухайгаар” илтгэл тавьж уухай дуудаж, уртын дуу Замба тивийн наран, Оломгүй далай, Дээлтэй цэнхэр, Будармаар будармаар салхи, Хотгойдын унага зэрэг дуу дуулж: ерөөл магтаал хэлсэн.

Дэлхийгээс хоёр мөнгөн медаль хүртсэн. ОХУ, Сингапур, Мексик, Испани, Голланд, Хятад баруун үзэмчин, Буриадад соёлын өвөө түгээн дэлгэрүүлсэн уламжилсан.

Олимпын сурталчилгаанд яамны мэргэжилтэн Бахетханаар ахлуулсан багт хамт явсан. Унгар улсад 10 сард Бөхийн дэлхийн аваргад Сумъяа аваргалсан.

Соёлын өв сурталчлан түгээн уламжлах ажилд гэр бүлээрээ хувийн зардлаар санаачилгатай ажиллаж байна.

2018 онд АНУ-д дэлхийн морин хуурын анхдугаар наадамд зээ хүү Чилүгэн, охин Цэрэнханд нарын хамт оролцож Чилүгэн хүү тэргүүн байрын шагнал хүртсэн.

Хөвсгөл аймгийн 24 сумаар өв соёлоо түгээн дэлгэрүүлж сургалт явуулж эрийн гурван наадмаар нааддаг болсон. Сур харвааны уухайг уртын дуу дуулж байна.

Нүүдэлчин наадамд 2018 оноос хойш 2025 оныг дуустал Мазаалай фестиваль өвлийн наадамд үндэсний музейтэй хамтран нүүдэлчин соёлын өвөө найр, сэвлэг үргээх, наадмын тухай ёс заншил дээж өргөх, цагаан сарын ёслол, ерөөл магтаал хүндлэх мэндлэх ёсны тухай сургалтаар иргэд олон нийтэд боловсрол олгож 3000 гаруй хүн хамрагдсан. Гадаадын зочид жуулчдад соёлын өвөө таниулж байна.

Өөрийн авьяас билгээ дайчлан шаргуу хөдөлмөрлөж улсаас шагнагдсан одон медаль:

1. Хөдөлмөрийн гавьяаны улаан тугийн одон
2. Эхийн алдар одон-2
3. Эрүүлийг хамгаалах тэргүүний ажилтан, Соёлын тэргүүний ажилтан, БТТА 3 яамны шагнал
4. Ардын хувьсгалын ойн медаль 100, 90, 80, 70, 60 жил
5. Монголын Олимпын хорооны Олимпын алдар одон Алтан очир одон
6. МАХН-ын хүндэт тэмдэг
7. Тусгаар тогтнолын одон
8. Аймгийн мэргэн
9. Халх сурын болон Волейболын спортын мастер

МУГЖ Б.Батболдын үүсгэн байгуулсан Уртын дууны Өнө чуулгын уран бүтээлчээр, Бөхийн өргөөнд улс аймгийн алдар цолтой бөхийн барилдаан, ойн арга хэмжээ бүрэн тогтмол уртын дуу дуулж олны хүртээл болгож талархал хүлээж байна.

Улсад 37 жил үр бүтээлтэй эрүүл мэндийн салбарт хөдөлмөрлөсөн ахмад настан юм.

Халх сур харвааны шилдэг уухай, УАШТ алт мөнгөн медаль, АУШТ алт мөнгө хүртэл медальт оны шилдэг харваачаар шалгарсан.

Нийгмийн хариуцлагын хүрээнд: хандив тусламжид нэгдэх, хурал чуулганд идэвхтэй оролцсон. Корона вирус цар тахлын үед 2020 онд 2250 ширхэг маск гэр бүлээрээ оёж үнэгүй тараасан. Уртын дуу, Үндэсний сурын, Үндэсний спортын, БТС-ын холбоодын гишүүнд нэгдэж үйл ажиллагаанд нь идэвхтэй оролцож байна.

Түүний өв соёлоо дээдлэн хүндэтгэж, хойч үедээ өвлөн уламжилж, улс эх орноо гадна болон дотоодод сурталчлан түгээн дэлгэрүүлж байгаа их үйлсийг үнэлж Соёлын биет бус өвийг сурталчлан алдаршуулах, түгээн дэлгэрүүлэхэд онцгой хувь нэмэр оруулсан өвлөн уламжлагчийн шагналд тодорхойлж байна.

ТОДОРХОЙЛСОН:
ЗАСАГ ДАРГА

Б.ЭНХБААТАР

ШАГНАЛД НЭР ДЭВШИГЧИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

Ургийн овог: Бэйс

Овог нэр: Алтангэрэл

Нэр: Дагзмаа

Нас: 74

Хүйс: Эмэгтэй

Засаг захиргааны нэгж: Улаанбаатар хот, Баянзүрх дүүрэг, 6-р хороо, 64-р байр, 26 тоот

Өвийн төрөл зүйл: Сурын уухай, Сур харваа

Дагалдах өв: Уртын дуу, Ерөөл магтаал, Хэл хуур, Зүү эрхэж оёх, Уран бичлэг, уран хатгамал

Хэдэн жил өвлөсөн: 63 жил

1. Товч танилцуулга:

А.Дагзмаа нь 1951 онд Хөвсгөл аймгийн Мөрөн хотод ууган охин болж мэндэлсэн. Одоо Улаанбаатар хотын Баянзүрх дүүргийн 6 дугаар хорооны иргэн, уламжлалт сурын уухай, сурын харвааг өвлөн уламжилсан.

А. Дагзмаа нь 12 настай буюу 4 дүгээр ангиасаа эхлэн буурай ээжийн ах Жамъян (Мундаг Жамъян гэлцдэг), буурал аав Х. Даваахүү (уртын дууч) эмэг эх Цэвэгийн Аюуш, аав Ганжууржавын Нямсүрэн нараар оньсого, харвах арга барил, 3 төрлөөр уянгалуулан дуудах уриа дуудлага, тойглох, гийнгоолох зэргийг заалган сурч өдийг хүртэл уламжилж, хөгжүүлж олон нийтэд түгээн дэлгэрүүлж буй 4 дэх үеийн шилдэг өвлөн уламжлагч юм. Хөдөөд найр их болно. Найрт их авч явдаг, найраас Өндөр сайхан бор /Хотгойдын найрын дуу/, Эрдэнэ засгийн унага, Хулст нуур, Оломгүй далай гэх мэт дуунаас гадна төв халхын төрт ёсны дуунуудыг бүгдийг нь дуулдаг байсан. Тэр бүх дууг дуулж сурсан байдаг.

Буурай ээж Ц. Аюуш, ээж С. Магсаржав нарын тухайн үед шагнуулж байсан хуучны цаасан баримт, мөнгөн тэмдэг, судар зэрэг түүхийг нотлох баримтуудыг хадгалж авч үлдэж үр хойчдоо үлдээсэн байна.

Тэрээр 2001 онд монгол сурын уухай, сурын харвааг хөгжүүлэх, түгээх зорилгоор "Хөвсгөл сурын харваа" холбоог үүсгэн байгуулж, 2003 онд Худалдаа аж үйлдвэрийн танхимд албан ёсоор бүртгүүлж сурын уухайг өвлүүлэн заах сургах, хамгаалах, хөгжүүлэх, түгээн дэлгэрүүлэх арга хэмжээг олон нийтэд зориулан зохион байгуулж ирснээс гадна сурын уухай, сур харвах уламжлалыг 300 гаруй хүнд өвлүүлсэн байна.

Сурын уухай уртын дуунаас улбаатай. Үндэсний сур харвааны судалгааг эхлүүлэн олон жил судалсан бөгөөд 1972 оноос суртай ойртож эхэлсэн байна. Энэ үеэс үндэсний сурын ахмад үе болох Анагаах ухааны профессор Балдандорж, Сэлэнгэ, Улаанбаатар хотын ахмад харваачдаас халх сурын уухайг нарийвчлан заалгасан. Уламжлалт гурван төрлийн уухай байдаг. Үүнд 1.Урилга, 2.Онооны 3.Самбарын уухай юм. Урилга уухай нь халх харваач сумаа нумуудаа онилонгуут сум

нь ирж онохыг уриалж намуун дөлгөөн уриалж уухайлдаг. Онооны уухай нь сум нумаасаа гараад зурхайд ирж сур оносон үед хийдэг хөгжөөсөн, харваачаа урамшуулсан уухай байдаг. Самбарын уухай нь оноо тэмдэглээд сууж байгаа хүний ойр орчинд байгаа хүмүүс хийдэг уухай. Халх харваачийн сум нь байнд онож сур оноход хийдэг уухай. Энэмэт гурван төрлийн уламжлалт уухайгаар 2010 онд Чингүнжавын 300 жилийн ойд зориулан цомог болгон 450 ширхгийг хэвлүүлж олны хүртээл болгосон.

А. Дагзмаа нь 1976 оноос эхлэн Монгол улсын 21 аймаг, 320 гаруй сумын үндэсний баяр наадам бүрд оролцож сур харвахын зэрэгцээ уламжлалт өв соёлыг цаашид хөгжүүлэх, сонирхогчдын тоог нэмэгдүүлэх, харвааг түгээн дэлгэрүүлэх зорилгоор сонирхогч, хүүхэд залуучуудад сурын уухайн түүх, домог, харвааны уламжлалт уухай, харвах үеийн техник аргаас зааж сургасан. Бүх аймгаар явсан, очоогүй сумын тоо их цөөн. Суралцагч хүний тоо /шавь/ нийт 300 гаруй хүрсэн байна. Эзэмшсэн өвөө өвлүүлэх, сургах ажлыг танхимаар бус ахуй дээр нь голчлон зааж сургасаар байна.

Мөн сурын уухай болон сур харвах гайхамшигийг дэлхийн дахинаа сурталчилсан таниулах нийгмийн хариуцлагынхаа хүрээнд АНУ, Түрк, Унгар, Мексик, Сингапур, БНСУ, Япон, ОХУ-ын Буриад улс, БНХАУ-ын ӨМӨЗО, Төвд, Бразил зэрэг орнуудад зардлаар томоохон үзэсгэлэн, соёлын арга хэмжээнүүдэд урилгаар өөрөө болон гэр бүлийн гишүүд болох үр хүүхэд, ач, зээ нарын хамтаар оролцохоос гадна уламжлалт сурын уухай болон харвааг таниулан сурталчиласаар байна.

Түүний гурван хуудас бүхий уухайн бүтээл нь 2019 онд БНСАУ-д зохион байгуулагдсан “Дэлхийн бүтээлч эмэгтэйчүүдийн чуулган-соёлын арга хэмжээ”-нд шалгарч “Олон улсын иновацийн бүтээл” төрөлд тэргүүлж мөнгөн медаль хүртжээ.

Мөн өөрийн эзэмшсэн дээрх уламжлалт уухайн технологи, арга барилын талаар соёлын биет бус өвийн баримтжуулалтад хамрагдан Монгол Улсын Соёлын яамны харъяа Соёлын өвийн үндэсний төвийн Соёлын биет бус өвийн Улсын нэгдсэн бүртгэл мэдээллийн санд архив болон хадгалуулжээ. Мөн “2011 онд “Шилдэг уурхайч”-аар шалгарсан байна.

А. Дагзмааг 2018 онд “Нүүдэлчин наадам”-аас дэлхий дахинд уламжлалт өв соёлоо хамгийн олон оронд түгээн дэлгэрүүлж, сурталчилсан хувь нэмрийг нь үнэлж тус наадмын шүүгчдийн нэрэмжит шагнал болох “Батламж”-ыг гардуулж өгсөн байна.

Монголын үндэсний уран хатгамалчдын IV чуулган болон үндэсний хэмжээнд зохион байгуулагддаг улс болон бүсийн уралдаан тэмцээнүүдэд тогтмол идэвхи санаачлагтай оролцохын зэрэгцээ Монгол Улсаас уран хатгамалын өвийг ЮНЕСКО-д бүртгүүлэх санал санаачлагад нэгдэж өөрийн хувь нэмрээ оруулсаар байна.

А. Дагзмаа нь Монгол Улсын засгийн газрын 2019 оны “Үндэсний жагсаалт батлах тухай” 475 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Соёлын биет өвийг өвлөн уламжлагчийн үндэсний жагсаалт”-д Уухай өвийн төрлөөр бүртгэгдсэн билээ.

2. Соёлын биет бус өвийг сурталчлах, түгээн дэлгэрүүлэх чиглэлээр дотоод, гадаадад зохион байгуулагдсан арга хэмжээнд оролцсон болон арга хэмжээ зохион байгуулсан байдал, гаргасан бүтээл:

д/д	Оролцсон томоохон арга хэмжээ	огноо	Дэлхийн болон үндэсний хэмжээнд
Сурын уухай- сурын харваа:			
1	1978- 2025 он хүртэлх 47 удаагийн Үндэсний баяр наадмын сур харваанд оролцсон	1962- 2025	Үндэсний хэмжээнд
2	ОХУ-ын Буриад улсын Монгол Улсын хилийн уулзалт соёлын арга хэмжээнд оролцсон	1981	Олон улсын хэмжээнд
3	Монгол улсын Анхдугаар язгуур урлагийн наадмын шилдэгүүдийн тоглолт-Сурын харваа- уухайн үзүүлбэрээр	1996	Үндэсний хэмжээнд
4	"Хөвсгөл сурын холбоо" ТББ байгуулж сурын харвааг сурталчилсан	2001	
5	Халх сурын 3 төрлийн уухай бүтээлээр өөрийн бие даасан "Цомог" гаргаж Монгол Улсын оюуны өмчид бүртгүүлсэн.	2010	
6	БНХАУ-ын Төвдийн олон улсын харваачдын уралдаанд оролцсон	2012	Олон улсын хэмжээнд
7	БНХАУ-ын Нангино муж Дэлхийн олон улсын сур харваан наадамд оролцсон	2016	
8	Токио хотын шефийн холбоон арга хэмжээ- Үндэсний сур харваагаар харваж, уухайлж, уртын дуугаар оролцсон	2016	
9	ОХУ-ын Буриад улсын сур харваан арга хэмжээнд сурын уухайгаар оролцсон	2017	
10	ӨМӨЗО-ны баруун үзэмчин барга хошууны сурын харваа арга хэмжээнд сур харваагаар оролцсон	2018	
11	БНСАУ-ын Дэлхийн дэлхийн бүтээлч эмэгтэйчүүдийн чуулганд сурын уухайгаар дэлхийн иновацийн төрөлд шалгарч мөнгөн медаль хүртсэн	2019	Үндэсний хэмжээнд
12	"Нүүдэлчин Монгол" наадам-2018, 2019, 2022, 2025 онд"Нүүдэлчин" дэлхийн соёлын фестивалд сурын уухай, сур харваа, уламжлалт ёс заншил, цагаан сар тэмдэглэх ёс, дом шившлэгээр оролцсон	2018-2025	
13	"Нүүдэлчин" дэлхийн соёлын фестивалд уламжлалт баяр наадам, уриа дуудлагаар оролцсон	2023	
Хэл хуур:			
1	Язгуур урлагийн наадмуудад 1996 оноос эхлэн тасралтгүй хэл хуур хөгжмийн төрлөөр оролцсон	1996	Үндэсний хэмжээнд
2	"Монгол угсаатны хэл хуурчдын холбооны анхдугаар чуулган- уралдаанд оролцсон	2024	
Уртын дуу:			
1	Жалханз хутагт Дамдинбазарын зохиол "Өндөр сайхан бор"дууг анх удаа дуулж олны хүртээл болгов.	1999	Үндэсний хэмжээнд
2	Бразили -Палмас хотын "Нутгийн уугуул иргэдийн наадам" -д Халх сурын харваан	2015	Олон улсын хэмжээнд

	уухай- МАУД “Уяхан замбуу тивийн нар” дуугаар оролцсон		
3	Бөхийн нэрэмжит болон заалны барилдааны нээлтэд уртын дууны “Өнө” чуулгын уран бүтээлчийн хувьд уригдан оролцсон	2020-2025 /Тогтмол/	Үндэсний хэмжээнд
4	Үндэсний их баяр наадамд- уртын дуу, ерөөл магтаалаар	2024	
5	Архангай аймгийн “АРА” фестивалд уртын дуугаар оролцсон	2025	
6	Үндэсний их баяр наадмын нээлтийн арга хэмжээнд уртын дуучидтай хамт оролцсон	1967, 1976-2025 хүртэл /тасралтгүй/	
Өөрийн бие даасан үзэсгэлэн:Уран бичлэг			
1	“Эртний аялгуун дор сэрэхүй” Монгол зураг, уран бичлэгийн үзэсгэлэнд оролцсон	2001	Үндэсний хэмжээнд /Уран зургийн галарей/
2	”Амьд ертөнц” уран бичлэгийн үзэсгэлэнд оролцсон	2007	Үндэсний хэмжээнд /Дүрслэх урлагийн музей/
3	“1-1=0” рок контемпорари үзэсгэлэнд оролцсон	2011	Үндэсний хэмжээнд /Уран зургийн галарей/
4	“Монгол уран бичлэг”-ийг ЮНЕСКО-д бүртгүүлэхэд гар бие оролцсон	2012-2013	Дэлхийн хэмжээнд
Хамтарсан уран бичлэг үзэсгэлэн:			
1	“Эртний сайхан” үзэсгэлэнд оролцсон	1997	Үндэсний хэмжээнд /Уран зургийн галарей/
2	“Ил товчоо” сонины нэрэмжит уран бичлэгийн улсын уралдаанд зориулсан үзэсгэлэнд оролцсон	1997	Үндэсний хэмжээнд /Залуу зохион бүтээгчдийн төв/
3	“Монгол уран бичлэг” үзэсгэлэнд оролцсон	1998	Үндэсний хэмжээнд /Төв номын сан/
4	“Билгийн цоморлиг” зураач Б. Хишигсүрэнгийн хамт оролцсон	1998	Үндэсний хэмжээнд /Уран зургийн галарей/
5	“Бийрийн уран бичлэг” үзэсгэлэнд оролцсон	1999	Олон улсын хэмжээнд /ХБНГУ-ын Элчин сайдын яам/
6	“Эртний сүр, өвгөдийн гэрээслэл” багш Жалайр До. Батбаярын хамт оролцсон	2003	Үндэсний хэмжээнд /Уран зургийн галарей/
7	Чингис хаан монгол бичгийг төрийн бичиг	2004	Олон улсын

	болгосны 800 жилийн ойд зориулсан уран бүтээлчдийн хамтарсан үзэсгэлэд оролцсон		хэмжээнд /МУЭ- ийн үзэсгэлэнгийн танхим/
Уран хатгамал:			
1	Монголын уран хатгамалчдын чуулган-Уран хатгамалчдын IV уралдад оролцсон	2023	Үндэсний музей
2	Уран хатгамалчдын улсын болон бүсийн уралдаан, тэмцээнд оролцсон	2022- 2025	Үндэсний хэмжээнд

3.Голлох гавьяа, шагнал:

-Монгол Улсын “тэргүүний уран сайханч” тэмдэг	1976 он
- Халх сур харвааны “Аймгийн мэргэн” цол	1987он
-Эрүүлийг хамгаалах “Тэргүүний ажилтан” цол	2006 он
-”Алдарт эх”-ийн 2-р одон	2011 он
-Халх сур харвааны “Спортын мастер” цол	2011он
-Биеийн тамирын “Тэргүүний ажилтан” цол	2012он
- “Хөдөлмөрийн гавьяаны улаан тугийн одон”	2017он
-” Соёлын тэргүүний ажилтан” цол	2018он
-Үндэсний сурын улсын” шилдэг уухайч”	2018он
-Монгол Улсын Соёлын биет бус өвийг “Ур чадварын өндөр түвшинд өвлөн уламжлагч”	2019 он

СОЁЛЫН БИЕТ БУС ӨВИЙГ ҮНДЭСНИЙ БОЛОН ДЭЛХИЙН ХЭМЖЭЭНД СУРТАЛЧЛАН
АЛДАРШУУЛАХ, ТҮГЭЭН ДЭЛГЭРҮҮЛЭХ ЧИГЛЭЛЭЭР ХИЙЖ ГҮЙЦЭТГЭСЭН АЖЛЫГ
ГЭРЧЛЭХ БАРИМТ БИЧИГ, ГЭРЭЛ ЗУРАГ, ДҮРС БИЧЛЭГ, БУСАД ЗҮЙЛ.

Соёлын биет бус өвийн өвлөн уламжлагч, аймгийн мэргэн, спортын мастер Бэйс овогтой Алтангэрэлийн Дагзмаа миний бие нь 1951 оны 11 дүгээр сарын 09-ны Улаанбаатар хот Өргөө амаржих газарт мэндэлсэн. Хүүхэд байхаасаа соёлын биет бус өвийг өвөг дээдэс аав ээжээсээ уртын дуу, халх сур харваа, уухай, хэл хуур, ерөөл магтаал, домын үлгэр зэргийг өвлөн авч түгээн дэлгэрүүлж уламжлан 210 шавь бэлдсэн. 1975 оноос Үндэсний сурын харваагаар хичээллэж, өв уламжлалын судалгаа хийх, сургалт явуулсаар ирсэн.

Судалгааны үр дүнд үндэсний сурын харвааны 3 төрлийн уухайг шинэчлэн тус бүтээлээр CD бичүүлж 450 хувь хэвлүүлэн олны хүртээл болсон. Аймгийн баяр наадамд 17 удаа тэргүүн байр 5 удаа 2 дугаар байр, 1 удаа 5 дугаар байр, Улсын аварга шалгаруулах тэмцээнд 1,2 дугаар байр, Ахмад харваачдын улсын аварга шалгаруулах тэмцээнд 1 дүгээр байр 1,2,3 дугаар байр тус бүр 2 удаа, Бүсийн харваанд 2,3 дугаар байр тус бүр 2 удаа, Багийн улсын аварга шалгаруулах тэмцээнд 2 дугаар байр 2 удаа, дүүрэг сумын харваанд 1,2 дугаар байр тус бүр 13 удаа тус тус байр эзэлсэн.

2018-2024 онуудад үндэсний сурын харваа, сурын харвааны уухай, уртын дуу, ерөөл магтаал, хэл хуурын үзүүлбэр, ёс заншлаар ард олондоо түгээн дэлгэрүүлж байна. Нүүдэлчин ардын соёлын өвийг хадгалах хамгаалах зэрэг олон ажил хийсэн.

Соёлын өвийг хамгаалахын зэрэгцээ үндэсний сумын харвааны 210 шавь бэлдсэн. Шавь нараас нь улмын наадмын түрүү 2, улсын тод харваач 1, спортын мастер 37, дэд мастер 10, аймгийн цолтой 57. Үндэсний сураар хичээллэгч шавь нартаа соёлын өвөө өвлүүлэн үлдээсэн.

Олон улсын чуулганд 12 удаа оролцсон. Олон улсын харваанаас мөнгөн медаль хүртэж байсан. Нийт 11 улсад Монгол орноо сурталчлан өв соёлоо түгээн дэлгэрүүлж ирсэн.

2015 онд Нэгдсэн Үндэсний байгууллагын ивээл дор Бразил улсад нутгийн уугуул иргэдийн наадамд халх сур харваа, уухай уртын дуугаа танилцуулсан.

2016 онд Хятад улсын Нангигуа мужид дэлхийн 23 орны харваачидтай хүч сорьж халх харваа үндэсний хувцас, уухай уртын дуугаа танилцуулсан.

2017 онд Төвдөд дэлхийн 23 орны харвааны наадамд амжилттай оролцсон.

2018 онд Унгар улсын Теглам хотод дэлхий харва, тус улсын цэцгийн баярт ойрын зай, бартаат, хөдөлгөөнт харваанд амжилттай оролцсон.

2018 онд АНУ-д дэлхийн морин хуурын анхдугаар наадамд зээ хүү Чилүгэн, охин Цэрэнханд нарын хамт оролцож Чилүгэн хүү тэргүүн байрын шагнал хүртсэн

2018 онд Нүүдэлчин Монгол Соёлын биет бус өвийн их наадмын Соёлын биет бус өвийг олон улсад хамгийн их сурталчилж таниулсан өвлөн уламжлагч өргөмжлөл үнэ бүхий зүйлээр шагнуулж. Соёлын тэргүүний ажилтан болсон.

2019 онд Өмнөд Солонгосын Сөүл хотод зээ охин Намуунтай МҮХАТ-ын шугамаар дэлхийн бүтээлч эмэгтэйчүүдийн чуулганд Монгол улсаа төлөөлөн халх сур харвааны 3 төрлийн уухайгаар мөнгөн медаль хүртэж уухай маань дэлхийн инновацын бүтээл болсон.

2020 онд АНУ-ын Вашингтон хотод охин Цэрэнхандын хамт дэлхийн монголч эрдэмтдийн хуралд уухайгаар илтгэл тавьж уухай дуудаж, уртын дуу Замба тивийн наран, Оломгүй далай, Дээлтэй цэнхэн, Будармаар будармаар салхи, Хотгойдын унага зэрэг дуу дуулж, ерөөл магтаал хэлсэн.

2024 оны ахмадын оны шилдэг харваач

Олимпын сурталчилгаанд яамны мэргэжилтэн Бахетханаар ахлуулсан багт хамт явсан.

МУГЖ Б.Батболдын үүсгэн байгуулсан Уртын дууны Өнө чуулгын уран бүтээлчээр Бөхийн өргөөнд улс аймгийн алдар цолтой бөхийн барилдаан, ойн арга хэмжээ бүрэн тогтмол уртын дуу дуулж олны хүртээл болгож талархал хүлээж байна.

Боловсрол:

1959-1968 онд Хөвсгөл аймгийн Мөрөн сумын 10 жил

1968-1972 онд Анагаах ухааны сургууль

1985-1989 онд Намын дээд сургууль

Хөдөлмөр эрхлэлт:

1971-1975 онд Хөвсгөл аймгийн Түнэл сумын Хүн эмнэлгийн салбарын эрхлэгч

1975-1976 онд Хөвсгөл аймгийн Арбулаг сум Хүн эмнэлэгт эмч

1976-2000 онд Хөвсгөл аймгийн Нэгдсэн эмнэлэгт даргын туслах, боловсон хүчин, эмч

2000-2007 онд Хөвсгөл аймгийн Засаг даргын тамгын газрын Хог хаягдлын менежер

Шагнал урамшуулал:

- 2024 онд Зэв нүүлгэх харвааны эмэгтэй төрөлд 3 дугаар байр
- 2024 онд Ахмадын 2024 оны Улсын аварга шалгаруулах тэмцээнд тусгай байр
- 2024 онд 2024 оны харваанд 4 дүгээр байр өргөмжлөл, мөнгөн шагнал
- 2024 онд Зэв нүүлгэх харвааны эмэгтэй төрөлд 3 дугаар байр
- 2023 онд өргөмжлөл
- 2023 онд Ахмадын аварга шалгаруулах уралдаанд 3 дугаар байр өргөмжлөл
- 2023 онд Шилдэг харваач
- 2023 онд Уран хатгамалчдын үндэсний IV уралдааны талархал
- 2022 оны Софт волейболын цуврал нээлттэй тэмцээний батламж
- 2022 онд 2022 оны улсын аварга шалгаруулах тэмцээний 3 дугаар байр, өргөмжлөл
- 2021 онд Алтан бөмбөгийн эзэн
- 2021 онд Алтан очир одон
- 2021 онд Отго харваа 5 дугаар байр
- 2019 онд Талархал
- 2019 онд Тусгаар тогтнол одон
- 2019 онд БЗД-ийн 6-р хорооны Засаг даргын өргөмжлөл
- 2018 онд Нүүдэлчин Монгол Соёлын биет бус өвийн их наадмын Соёлын биет бус өвийг олон улсад хамгийн их сурталчилж таниулсан өвлөн уламжлагч батламж
- 2018 онд Соёлын тэргүүний ажилтан
- 2018 онд Талархал
- 2017 онд Монголын ахмадын холбооны Хүндэт тэмдэг
- 2017 онд Хөдөлмөрийн гавьяаны улаан тугийн одон
- 2016 онд Сурын харвааны эмэгтэй төрөлд 5 дугаар байр
- 2015 онд Олимпын хорооны Олимпын алдар одон
- 2013 онд БЗД-ийн Аварга шалгаруулах тэмцээн 3 дугаар байр, өргөмжлөл
- 2012 онд Үндэсний сурын эмэгтэй харваачдын багийн аварга шалгаруулах анхдугаар тэмцээнд 2 дугаар байр
- 2012 онд Талархал
- 2012 онд Багийн ажиллагаа хамтын манлайлал сэдэвт сургалтын гэрчилгээ
- 2012 онд Улсын аварга шалгаруулах тэмцээнд тусгай байр
- 2010 онд БЗД-ийн Аварга шалгаруулах тэмцээн дугаар байр, өргөмжлөл
- 2011 онд Ардын билэг урлагийн 5 дугаар байр
- 2011 онд 2011 оны ахмадын улсын аварга шалгаруулах тэмцээнд тэргүүн байр өргөмжлөл
- 2011 онд СХД-ийн аварга шалгаруулах тэмцээн тэргүүн байр
- 2011 онд Дэд байр
- 2011 онд Өргөмжлөл
- 2015 онд Эрийн гурван наамдын сурын харвааны дурсамж
- 2011 онд 2011 оны улсын аварга шалгаруулах тэмцээний 5 дугаар байр

- 2008 онд 2008 оны нээлтийн харваанд 3 дугаар байр өргөмжлөл
- 2008 онд Улсын аварга шалгаруулах тэмцээн 3 дугаар байр
- 2007 онд Баянзүрх хайрхны тахилга 3 дугаар байр, өргөмжлөл
- 2006 онд Хөвсгөл аймгийн Үндэсний спортын III их наадмын аймгийн аварга шалгаруулах сурын харвааны тэргүүн байр, өргөмжлөл
- 2006 онд Эрүүлийг хамгаалах тэргүүний ажилтан
- 2006 онд Отог харвааны 3 дугаар байр
- Ардын хувьсгалын 60,70,80,90,100 жил
- 2006 онд Аймгийн мэргэн
- 2005 онд Хотгойдын дууны наадмын дурсамж
- 2005 онд Хөвсгөл аймгийн наадамд 3 дугаар байр, өргөмжлөл
- 2005 онд Туурайн төвөргөөн наадмын талархал
- 2003 онд Үндэсний их баяр наадмын тэргүүн байр, өргөмжлөл
- 2002 онд Жуух бичиг
- 2001 онд МУ-н тэргүүний ардын авьяастан дурсамж
- 2000 Харваачийн алдар
- 2000 онд Ардын хувьсгалын 79 жил, сурын харваанд тэргүүн байр, өргөмжлөл
- Халх сурын болон волейболын спортын мастер
- 1989 онд Одон бөмбөгийн тэмцээний баярын бичиг
- 1989 онд шатрын тэмцээн баярын бичиг
- 1987 Дурсамж
- 1987 онд Баярын бичиг 3 удаа
- 1984 онд хөдөлмөрийн сахилга бат диплом
- 1983 онд Уран гартан уралдааны баярын бичиг
- 1983 онд Ард түмний социалист уралдааны Баярын бичиг
- 1982 Талархал
- 1982 Цасны баяр үйл ажиллагааны диплом
- 1982 онд Социалист түрүүлэгчдэд олгох дурсамж
- 1982 Урлагийн наадмын дурсамж
- 1978 онд Баярын бичиг
- 1970 Баярын бичиг
- 1971 Баярын бичиг гэх мэт бичигдээгүй Диплом 28, баярын бичиг 21, өргөмжлөл 5 сонингийн нийтлэл дээр гарсан 6 байна.

Хавсралт материалууд:

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2019 оны 12 дугаар сарын 25-ны өдөр

Дугаар 475

Улаанбаатар хот

ҮНДЭСНИЙ ЖАГСААЛТ БАТЛАХ ТУХАЙ

Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 30 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Соёлын өвийг хамгаалах тухай хуулийн 13.1.8-д заасныг тус тус үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. Соёлын биет бус өвийг ур чадварын өндөр түвшинд өвлөн эзэмшсэн "Соёлын биет бус өвийг өвлөн уламжлагчийн үндэсний жагсаалт"-ыг хавсралт ёсоор баталсугай.
2. Дээрх жагсаалтад орсон өвлөн уламжлагчид батламж олгох, алдаршуулах, урамшуулах, шавь сургалт зохион байгуулахад нь дэмжлэг үзүүлэх зохих арга хэмжээг холбогдох хууль тогтоомжийн хүрээнд зохион байгуулж ажиллахыг Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын сайд Ё.Баатарбилэг, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нарт даалгасугай.

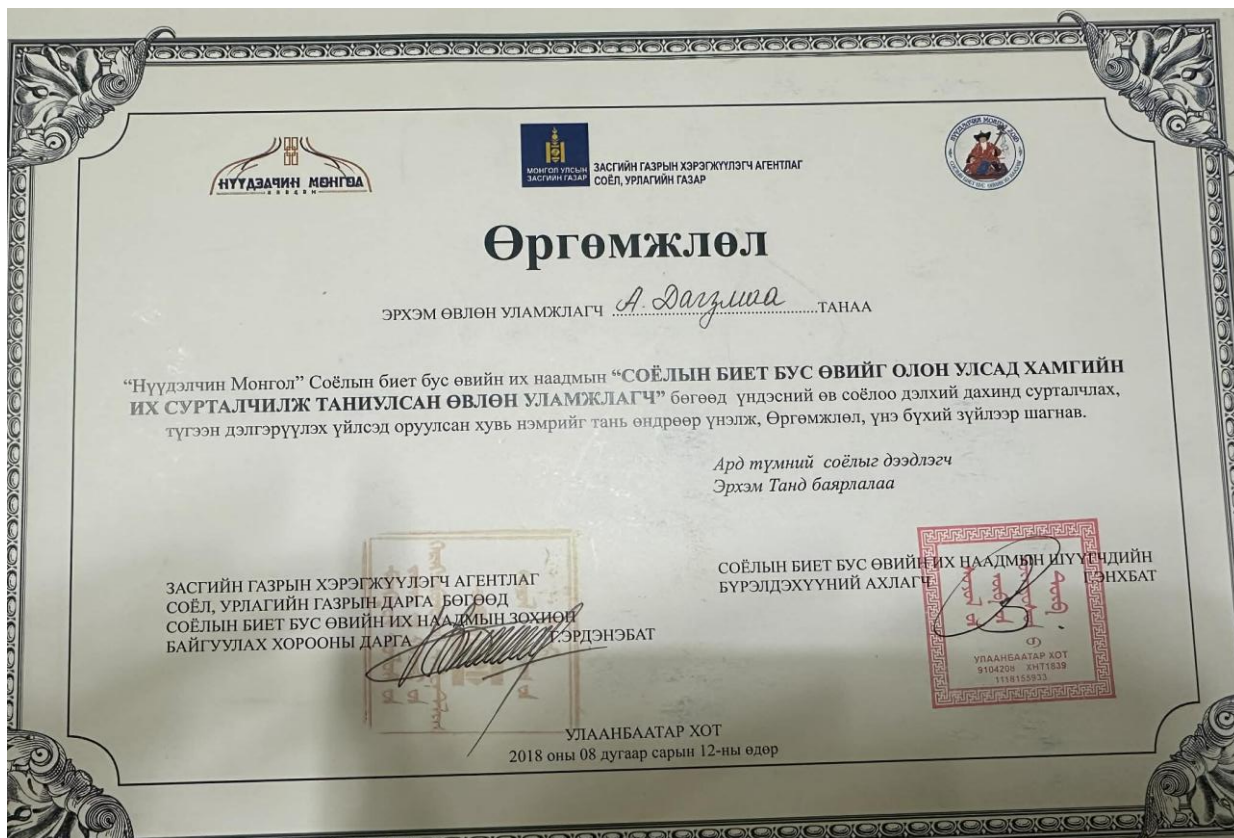
МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙ САЙД У.ХҮРЭЛСҮХ

БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН, СПОРТЫН САЙД Ё.БААТАРБИЛЭГ

Засгийн газрын 2019 оны 475 дугаар
тогтоолын хавсралт
СОЁЛЫН БИЕТ БУС ӨВИЙГ ӨВЛӨН УЛАМЖЛАГЧИЙН
ҮНДЭСНИЙ ЖАГСААЛТ

№2	Билэг аялалтын нэр	Өвлөсөн өвийн төрөл	Төрсөн он	Үндсэн захиргаа (аймаг, сум, дүүрэг)
1. Эх хэл, аман уламжлал, илэрхийллүүд				
1.	Немаагийн Аюулаар	Тууль	1974	Увс аймгийн Наранбулаг сум
2.	Эрдэнэцогтын Баатаржав	Тууль	1972	Ховд аймгийн Чандмань сум
3.	Авирмэдийн Балдандорж	Урианхай тууль	1978	Ховд аймгийн Мөнхсайхан сум
4.	Дордонгийн БАТБАЯР	Монгол уран бичлэг	1959	Улаанбаатар хот
5.	Жаргалын Дагасамба	Ерөөл	1951	Өмнөговь аймгийн Номгон сум
6.	Нацагийн Дамдиндорж	Тууль, Цуурч, Хөөмийч	1967	Ховд аймгийн Дуут сум
7.	Сугирын Мөнхжаргал	Ерөөл	1959	Өмнөговь аймгийн Номгон сум
8.	Гомбын Оргой	Ерөөл	1935	Өмнөговь аймгийн Мандал-Овоо сум
9.	Дандарын Өлзий	Халх тууль	1935	Баянхонгор аймгийн Галуут сум
10.	Дашдондогийн Цогзол	Үндэсний бөх цоллох	1947	Өвөрхангай аймгийн Бүрд сум
11.	Цэвэргийн Цэрэндорж	Магтаал	1940	Өмнөговь аймгийн Баян-Овоо сум
2. Ардын язгуур урлаг				
1.	Готовын Арилд	Шагайн уухай	1947	Дундговь аймгийн Дэрэн сум
2.	Тайваны Арслан	Хотон бие биелгээ	1953	Увс аймгийн Тариалан сум
3.	Пагамын Бааст	Захчин бие биелгээ	1946	Ховд аймгийн Булган сум
4.	Өөдөсийн Базарбат	Ардын урт, богино дуу	1952	Өвөрхангай аймгийн Баянгол сум
5.	Пүрэдаваагийн Байгальжав	Ардын хөгжим урлал	1958	Өмнөговь аймгийн Цогт-Овоо сум
6.	Лувсанцэрэнгийн Базарваань	Хөөмий	1953	Баянхонгор аймгийн Баянбулаг сум
7.	Дурмэгийн Балган	Хотон бие биелгээ	1960	Увс аймгийн Тариалан сум
8.	Өлзийн Батжаргал	Монгол ардын уртын дууг хөгжимдэх уламжлалт арга барил-Лямбаний битүү амьсгаа	1949	Өмнөговь аймгийн Даланзадгад сум
9.	Гэндэнгийн Баяртай	Дөрвөд бие биелгээ	1956	Увс аймгийн Улаангом сум
10.	Долгорын Баттөмөр	Монгол ардын уртын дуу	1949	Өвөрхангай аймгийн Хужирт сум
11.	Базарын Баярагч	Морин хуур	1949	Баянхонгор аймгийн Бууцагаан сум
12.	Цэрэнпилийн Буяаошиг	Торгууд бие биелгээ	1951	Ховд аймгийн Булган сум
13.	Наранцогтын Буяндэлгэр	Урианхай цуур	1967	Баян-Өлгий аймгийн Буянт сум
14.	Гүзээгийн Бүүтэйбаатар	Морин хуур	1962	Увс аймгийн Тариалан сум
15.	Чойжинжавын Ваша	Лямбаний битүү амьсгаа	1955	Ховд аймгийн Эрдэнэбүрэн сум
16.	Дашзэвгийн Галсантогтох	Монгол ардын уртын дууг хөгжимдэх уламжлалт арга барил-Лямбаний битүү амьсгаа	1940	Өвөрхангай аймгийн Хайрхандулаан сум
17.	Балдангийн Даариймаа	Ардын дуу	1958	Хөвсгөл аймгийн Ранчилхүмбэ сум
18.	Рэнцэнгийн Даваажав	Хөөмий	1952	Ховд аймгийн Чандмань сум
19.	Алтангэрэлийн Дагмаа	Сурын харвааны "Уухай"	1951	Хөвсгөл аймгийн, Мөрөн сум
20.	Гарамын Дадьсүрэн	Уртын дуу	1942	Дундговь аймгийн Дэрэн сум
21.	Цэндийн Дондоо	Уртын дуу, Домог хууч ярих	1930	Булган аймгийн Дашинчилэн сум
22.	Гомбын Дорждарам	Ардын богино дуу	1929	Булган аймгийн Бугат сум
23.	Амаасүрэнгийн Доржпалам	Морин хуурын татлага	1954	Дундговь аймгийн Дэрэн сум

Соёлын биет бус өвийг өвлөн уламжлагчийн үндэсний жагсаалтын 19-д Сурын харвааны Уухай төрлөөр өвлөн уламжлагч болсон.

[illegible]

आपका क्या मत है ?
आपका क्या मत है ?

Page No. 17

১৯৬৬-৬৭

అనుబంధం 6 - ఆంధ్ర ప్రదేశ్

Эрхэм хүндэт *Даржаа* Танаа

Монгол Улс Анхдугаар Үндсэн хуулиа баталж, Бүгд Найрамдах Улсаа тунхагласны 94 жилийн ойн баярын өдрийг тохиолдуулан Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн Тамгын газраас Монголын уртын дууны холбоо, Монгол Улсын Консерваторын Дуулаачийн факультетийн Ж.Дорждагвын нэрэмжит танхим, Соёл Урлагийн Их Сургуулийн Н.Норовбанзадын нэрэмжит танхимтай хамтран зохион байгуулсан “Монгол төрийн айзам уртын дуу” 94 уртын дууч, 6 морин хуурч-100 уран бүтээлчийн хүндэтгэлийн ёслолд оролцсонд талархал илэрхийлье.

Таны өв соёлоо түгээн дэлгэрүүлэх эрхэм үйлс, цаашдын уран бүтээлд
их амжилт хүсэн ерөөе.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ТАМГЫН ГАЗРЫН ДАРГА

3.ЭНХБОЛД

2018 оны 11 дүгээр сарын 26-ны өдөр
Төрийн ордон, Улаанбаатар хот

ХАРВАХ НЬ УХААН БОЛООД УРЛАГ ЮМ

2014.05.14

А лунгоо ээжийн охил ухаантай ч төрнө, уран чиг төрнө. Мэргэн чиг төрнө. Нумын таван мөсийг хүүхдүүдээ хугалж ч нэг, хугалж эс болох ч нэг гүн ухааныг мэдрүүлсэн домог бий.

Тэгвэл Далай ээжийн нутгийн охин, сурын спортын мастер А.Дагзмааг Хөвсгөл нутаг биш улс танина. Спортын мастерын шавь нар ч өнөөдөр сайхан харваачид болон өсөж өндийсөөр буй нь сайн сайхан ерөөлийн дээд буй заа. Ач охин Ц.Сансармаа нь эмээгийнхээ эрдмийг өвлөн авч буй аж.

Ач охин Ц.Сансармаа: -Би эмээ шигээ гайхамшигийн эзэн болно гэж ярих аж. Ц.Сансармаа 2010 онд аймаг байгуулагдсаны 80, «Хотгойдын хурд-2»

наадмын үндэсний сурын хүүхдийн харваанд мөнгөн медаль хүртсэн амжилттай.

А.Дагзмаа үнэхээр том харваач. Тэрбээр өдгөө аймагтаа 13 удаа түрүүлжээ.

Шадар ван Чингүнжавын 300 жилийн ойд зориулж сур харвааны CD-гээ гаргасан харваач. 2014 онд халх сурын харвааны гурван төрлийн уухайг «Соёлын өв»-д бүртгүүлсэн гавьяатан бол А.Дагзмаа юм.

Их хутагтуудын шүтээн, тэдний зохиосон «Өндөр сайхан бор» дууг Монгол Улсын «Соёлын өв»-д бүртгүүлсэн хүн бол мөн л А.Дагзмаа. Энэ гайхамшигт дуугаар хотгойд түмэн найраа эхлүүлдэг ёсон эдүгээ ч хэвээр. Гавьяатны гавьяа эс хуучирна.

А.Даваасамбуу

ИМГҮЙ ӨВ, СОЁЛОО ҮНДЭСНИЙ ХЭМЖЭЭНД БҮРТГЭЛЖҮҮЛЛЭЭ

Н: тугай гүй

оёдог. Утасныхаа эрчлээ болгоныг зүүгээрээ дарх оёдог болохоор их нарийн ажиллагаа шаарддаг.

-Бусад оёдол, урлалтай харьцуулахад зүү ороох арга техник хэрэглэдэг хүн ховор байх?

-Тийм шүү. Жишээ нь миний одоо урлаж буй Дорждэрэм судар шиг шашны судар ном хийсэн хүн бараг байдаггүй юм билээ. Үндэсний түүхийн музейд 8х15 хэмжээтэй нэг жижиг судар байхаас өөр юм байхгүй. Монголд байтугай дэлхийд байхгүй гэж намайг л онгироогоод байгаа юм. /инээв/ Түвдийн том лам Одсэрэнбүүчий гуайтай уулзаж байсан юм. Тэр хүн зүү ороох оёдлоор урласан судар ном дэлхийд байхгүй гэсэн.

А.ЦОГБААТАР:

Хутганд маань 70 лан цалин цагаан мөнгө орсон

үү ороох өвд өөрийн үүлнэ гэж

тон биет бус өн тээгчдийг хай сонсоод. Зүү ороох юм судрыг хэлтэл их тээн авсан. соёлын өвд поо.

зүү ороох?

ангид на хөөрөгний дөг байсан. шинэ даалин ихихдаа энэ дээ. Даалин ох оёдлоор хугацаа их эр намар нь араас өмнө к дуусгадаг

-Монгол дархан гэхээр маш их юм ярих болно. Тийм учраас хоёулаа танай нутгийн хийц болоод соёлын өвд бүртгэгдсэн бүтээлийн тань тухай ярилцъя?

-Ах нь тийм айтвар мундаг дархан биш дээ. Хэр хэмжээнийхээ л юмыг ярьж.

юугаараа онцлогтой вэ?

-Манай сумын хийц нь Тожил дархны хийц гэдгээрээ халх даяар алдартай. Эмээлийн баавраас аваад хэт, хазаар ногт гээд хамаг л эдлэлийг урладаг. Голлох онцлог гэвэл шавраар хэв барьж хийдгээрээ бусдаас ялгаатай. Тожил дархны хийцээр Монголын олон олон дархчуул дарх хийж ажилладаг.

-Соёлын өвд бүртгүүлж буй энэ хэт хутганыхаа тухай тайлбарлаач?

-Би Дорноговь аймагт 16 жил ажилласан юм. Тэр нутагт алт, мөнгөөр дарх хийж байсны хувьд тухайн нутаг орныхоо холбогдолтой нэг юм хийе гэж шийдээд говийн Догшин хутагт Данзанравжаа мэндэлсний 210 жилийн ойд зориулж энэ хэтээ урласан юм. Хутагтын тахиж дээдэлдэг байсан хилэнц гэх амьтныг 25 удаа хутгандаа дүрсэлснээрээ онцлог. Ер нь, хилэнц урласан эдлэл, хутга өөр байдаггүй юм билээ.

-Энэ урлалд хэнээс суралцаж эзэмшив?

-Хэнтий аймгийн Батноров сумын харьяат Пүрэвжалын Баттулга гэдэг багшдаа 16 настайдаа шавь орж, дарх урлалд суралцсан даа. Мөн Б.Наваанжамба гэж миний өвөг дээдэс ч дархан хүн байсан нь их нөлөөлсөн гэж боддог.

-Одоо танай нутгийн энэ хийцийг уламжлан авч үлдсэн хэчнээн хүн байна?

-Одоо ч яг 59 хүн л энэ хийцээрээ урлаж, уламжилж авч үлдсэн. Нэг үеэ бодвол харьцангуй цөөрсөн гэж хэлж болно.

-Цаашид өвлүүлэн үлдээх талаар ямар ажил хийгддэг бол?

-Манай суманд гэрийн багш, гарын шавь гэхчлэн энэ хийцээ уламжлан үлдээхээр сургалт хичээллүүлж байна. Яамнаас дэмжиж байгаа нь

дээр гараар тавьдаг юм. Одоо ийм хээ угалз хийдэг дарх бараг байхгүй. Цахилгаан машинаар хутгаа хээлж болох ч гараар хийдгийг нь би л лавтай мэдэхгүй. Нутгийн хөгшчүүдээс энэ аргын тухай судалж, ганц, нэг зүйл сонсч байж сурсан юм.

А.ДАГЗМАА: Сум, нум уухайнд хүртэл улс түмний үүх түүх шингэсэн байдаг

-Соёлын өвийг бүртгэлжүүлж байгаа тухай хаанаас дуулав?

-Анх зурагт радиогоос олж сонссон. Халх сурын уухай, Монгол уртын дуу нь гарцаагүй бидний язгуураас үүсч хөгжсөн урлаг. Тиймээс үүнийг хойч үедээ өвлүүлэхийн тулд энэ соёлын өвд бүртгүүлэхээр болсон. Бидний үр, хойч үеийн үед гарцаагүй өвлөж авах ёстой үнэт өв соёл юм. Тийм ч учраас хаана баяр наадам болно, тэр бүхэнд очиж уртын дуугаа дуулж, уухайгаа уухайлж зааж сургах гэж зүтгэж явна. Үүнийгээ салбарынхаа яаманд яаж ийгээд мэдүүлэхсэн, хүмүүст хүргэхсэн гэж бодож явтал соёлын өвийг бүртгэлжүүлж эхэлсэн нь цагаа олсон арга

-Тэгэлгүй яахав. Халх сур нь буриад, урианхай сурын үндэс. Яагаад гэхээр, дээр үед харваачид ан гөрөө хийж амьдралаа залгуулан дайн байлдаанд оролцож, эх орон элгэн түмнээ хамгаалж явсан түүхтэй. Энэ ч утгаараа халх сур бол үндэс нь юм.

-Уухайн хувьд онцлог юу юм бол?

-Уухай бол маш онцлогтой. Уухай нь үзэгч олны хөгжөөх урамшуулах оносон оноогч тодорхойлдог тийм учиртай. Халх сурын харваанд гурван төрлийн уухай байдаг. Урилга уухай, онооны уухай, самбарын уухай гэж. Урилга уухай гэдэг нь харваач гэж буй харваач нумандаа сумаа онилсон үед зурхай дээр зогсч буй шүүгч харваачид цомнон уухайлж гараараа үүнийг оно хэмээн зааж сумыг нь урьдаг. Харин онооны уухай сум зурхай тусч оносон тохиолдол хангарьдын дэвэлтээр гара дээш өргөн урагш гурав алхах их цоглог уухайгаар харваач болоод суманд нь урам өгдөг. Самбарын уухай нь оноон самбарт сууж байгаа шүүгч сум хэрхэн, хаана оносон эсвэ онолгүй давсан эсэх, шүргэсэн ойлсон гэхчлэн сум оносо болоод оноогүй тухай оноон самбарт монгол бичгээр бичи тэмдэглэдэг ба хажууд н зогсоо харваач шүүгчид тэрху оноогч нь уухайлан дууда урам өгдөг.

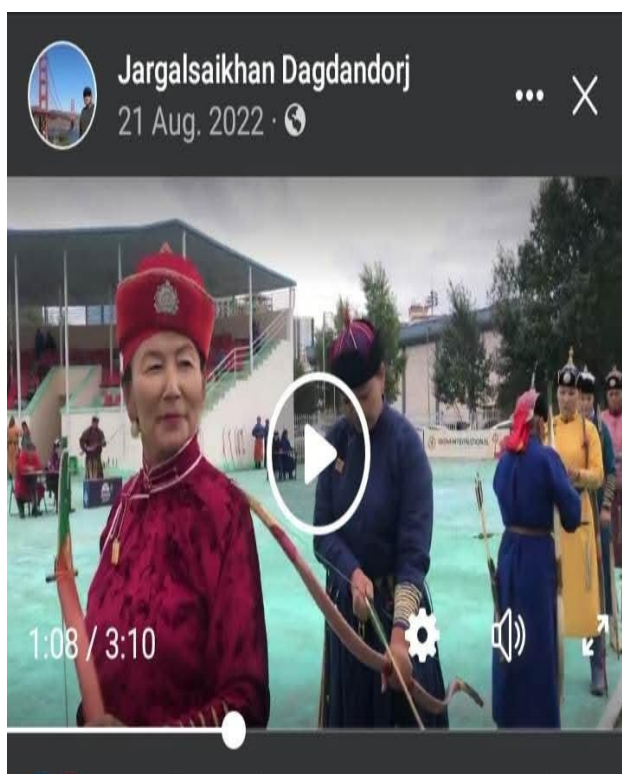
-Энэ уухайг уухайлда мэддэг хүн хэр олон байд юм бол?

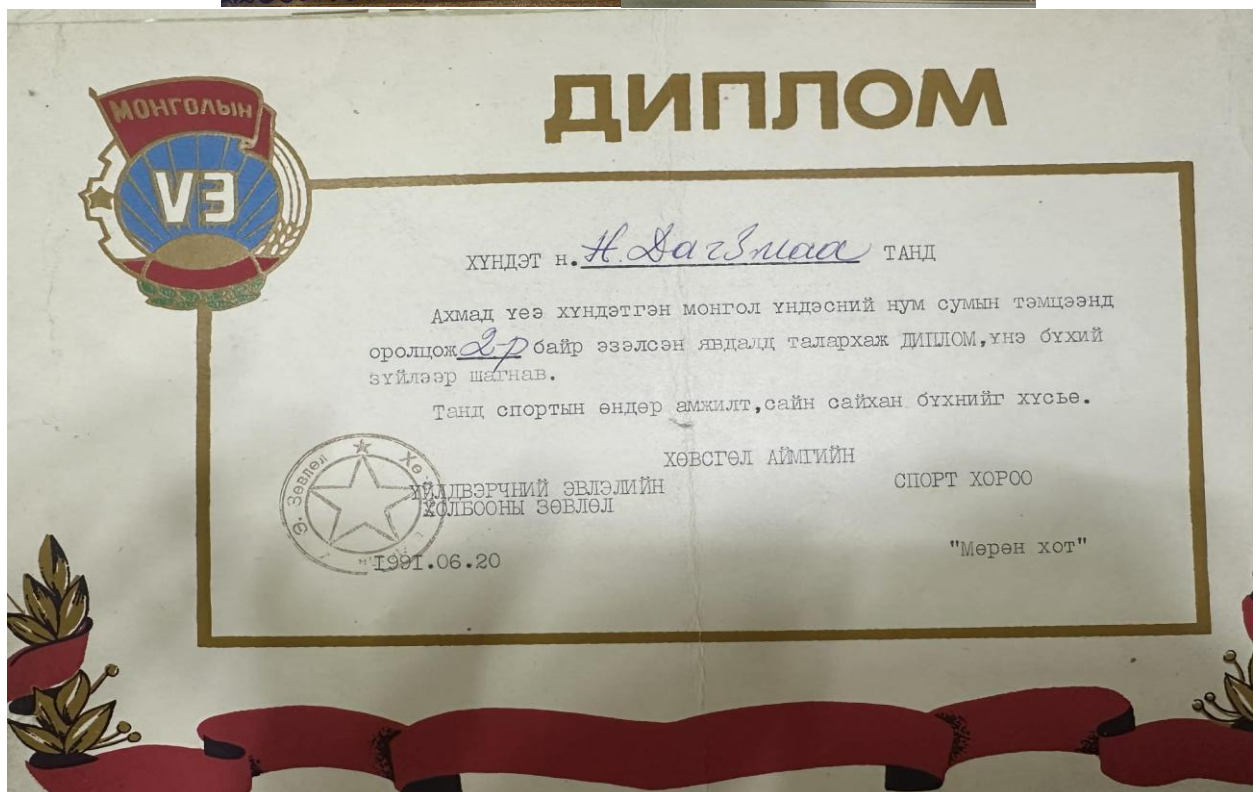
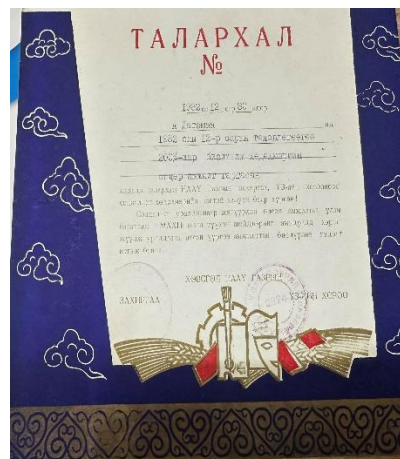
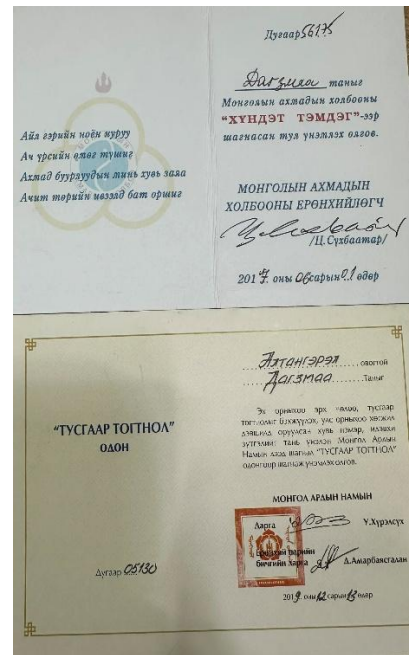
-Одоо бол туйлын хэв болсон. Тийм ч учраас би сурын уухайг өвлүүлэх үүд цомог гаргаж, түүний сурчиддаа үнэгүй та хүүхэд залууст заах юмсан хичээж явна. Яамнаас соёлийг бүртгэхээс ч өмн ахлаа хийж явлаа.

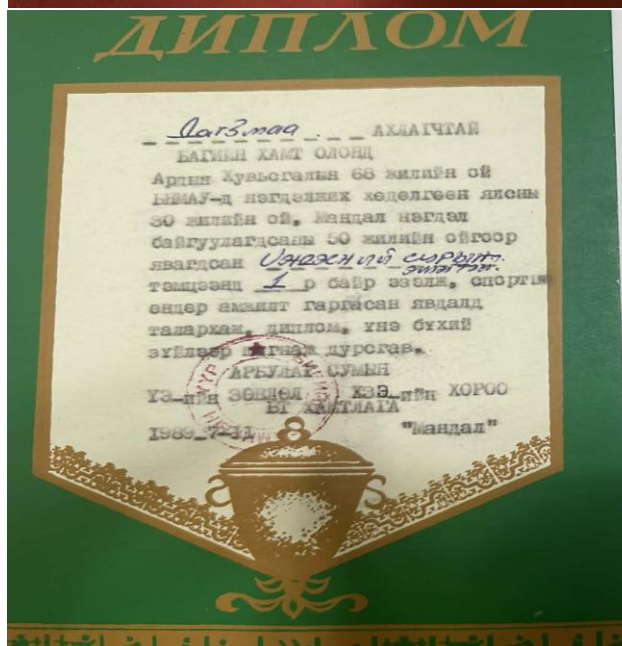
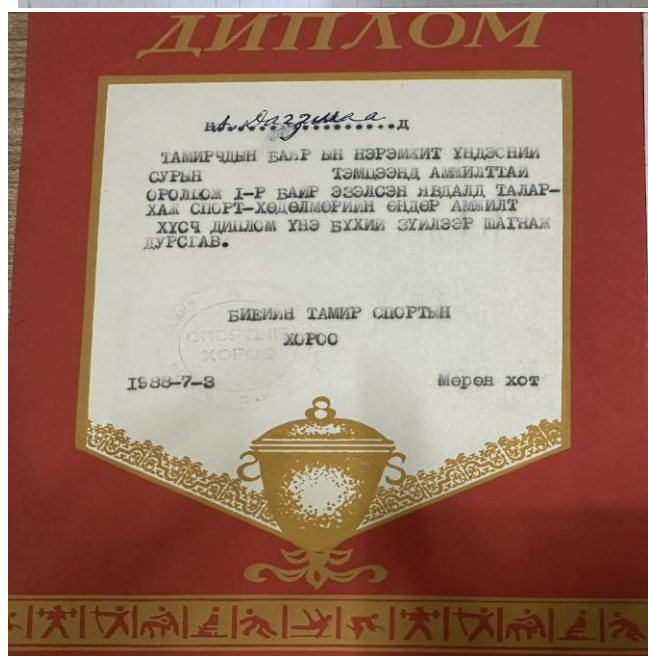
-Таны сургаж буй байгаа уу?

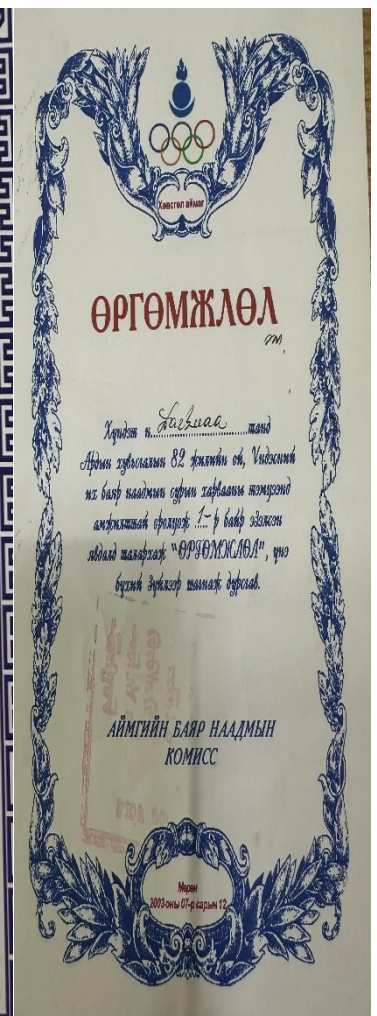
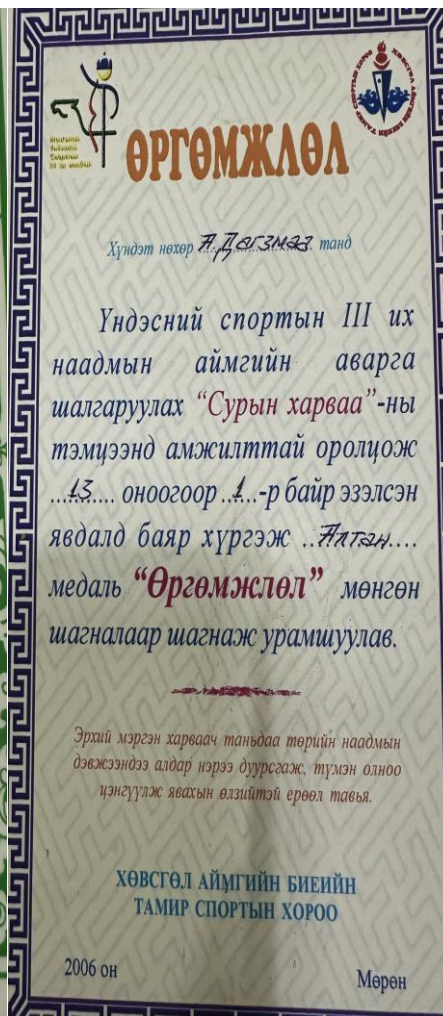
-Байлгүй яахав.

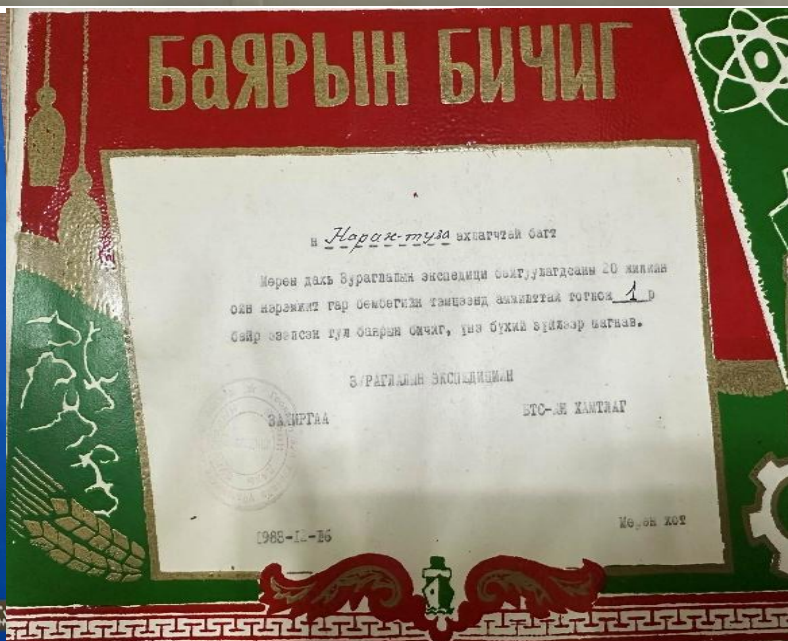
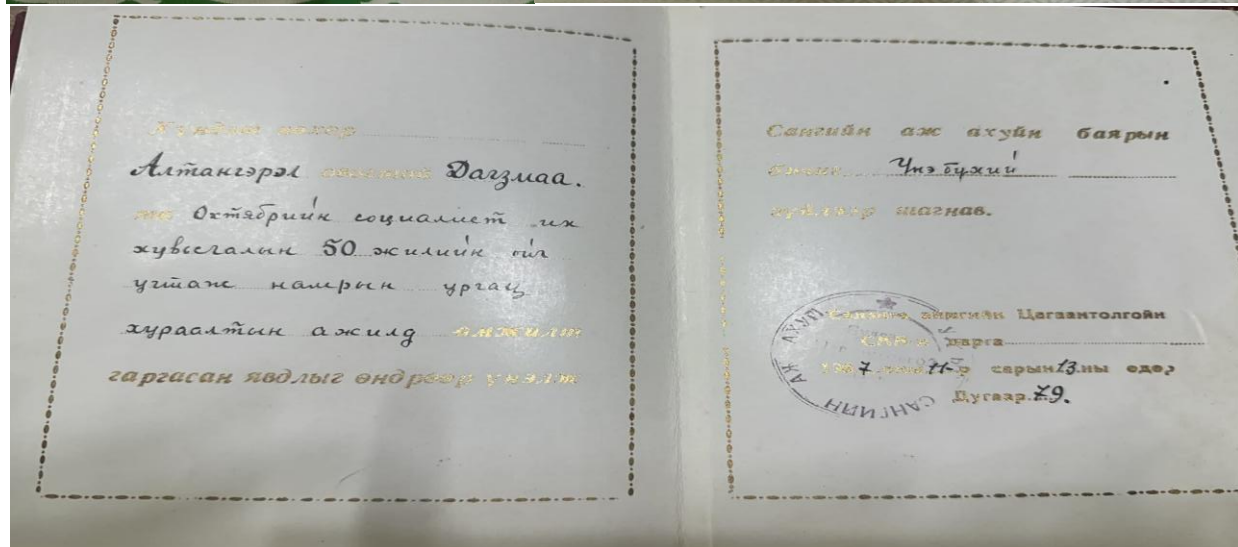
210 шавьтай нийслэлийн 9 дүүрэг, 21 аймгийн сур харвааг зааж 210 шавьтай Шавь нараас нь Улсын наадамд шавь нар нь амжилт гарган Тод харваач болсон.

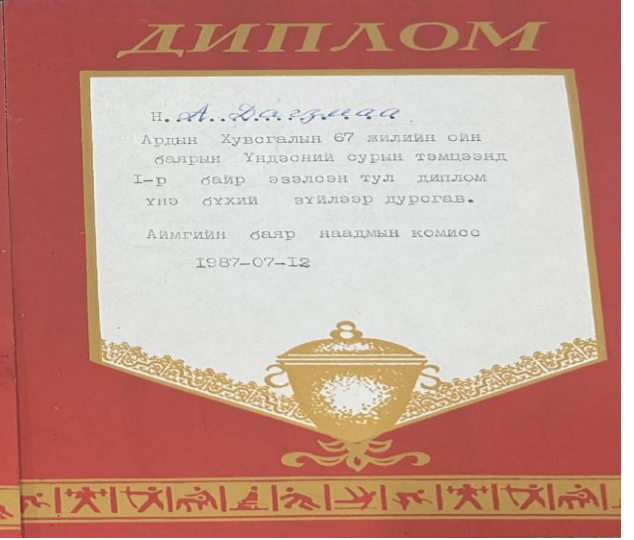
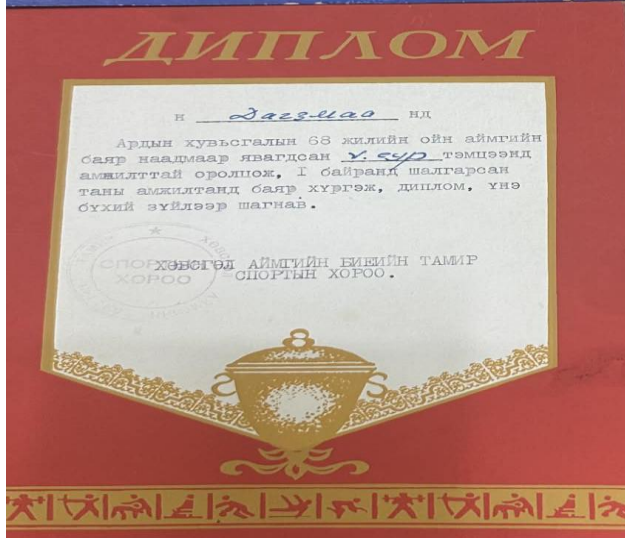
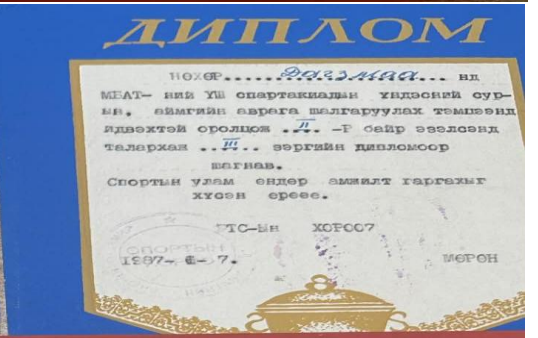
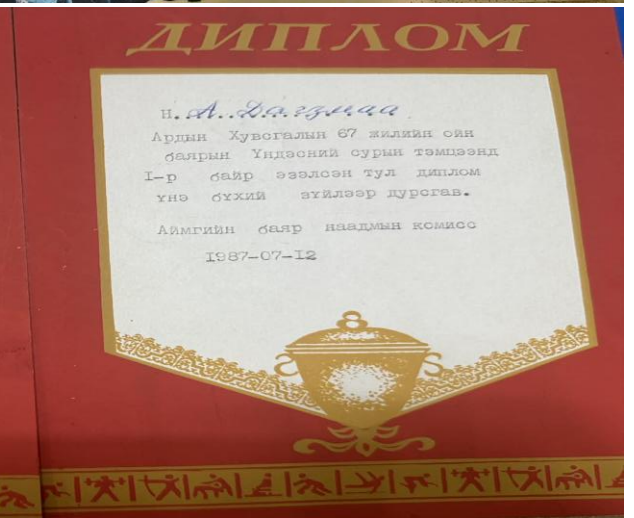

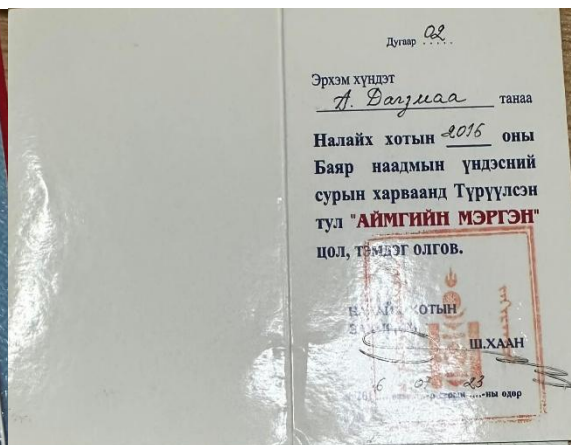
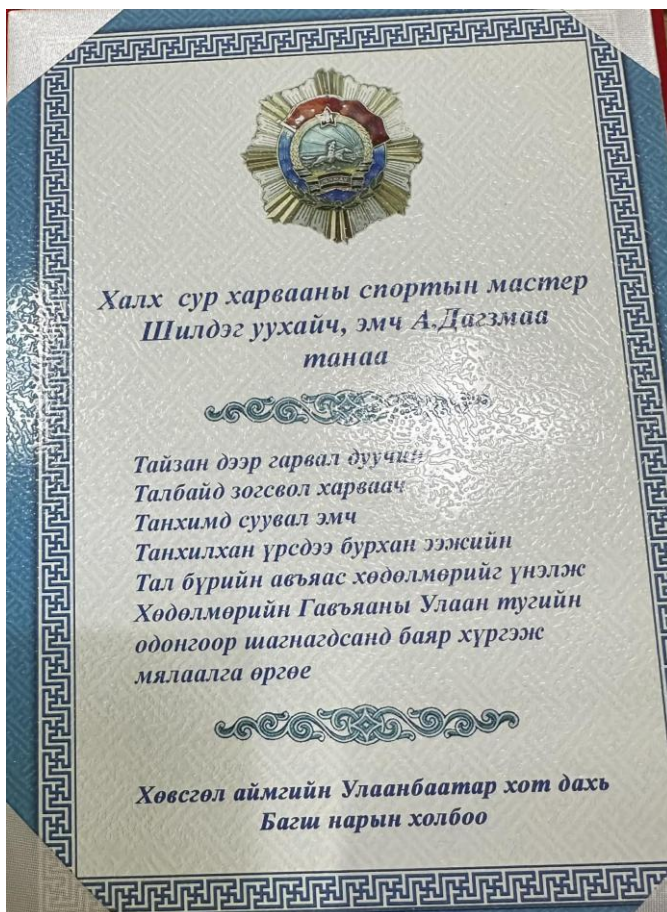

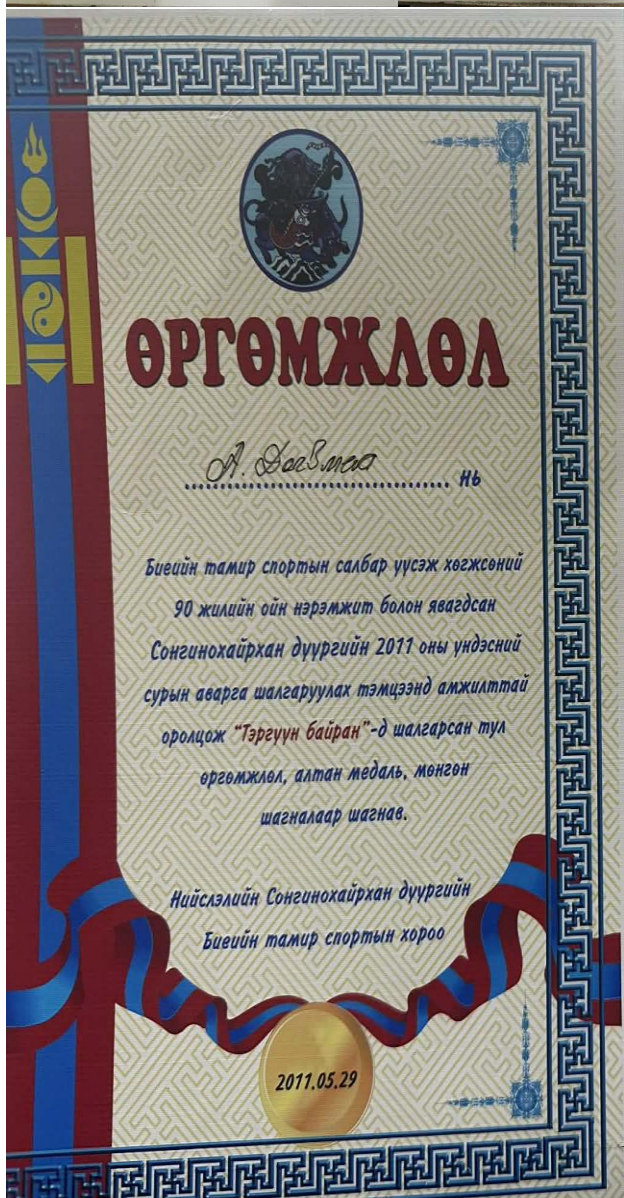

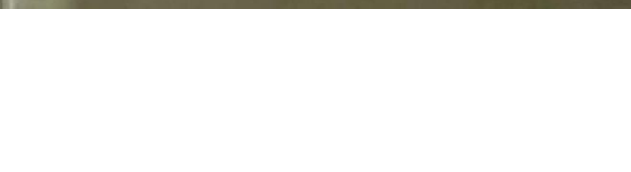
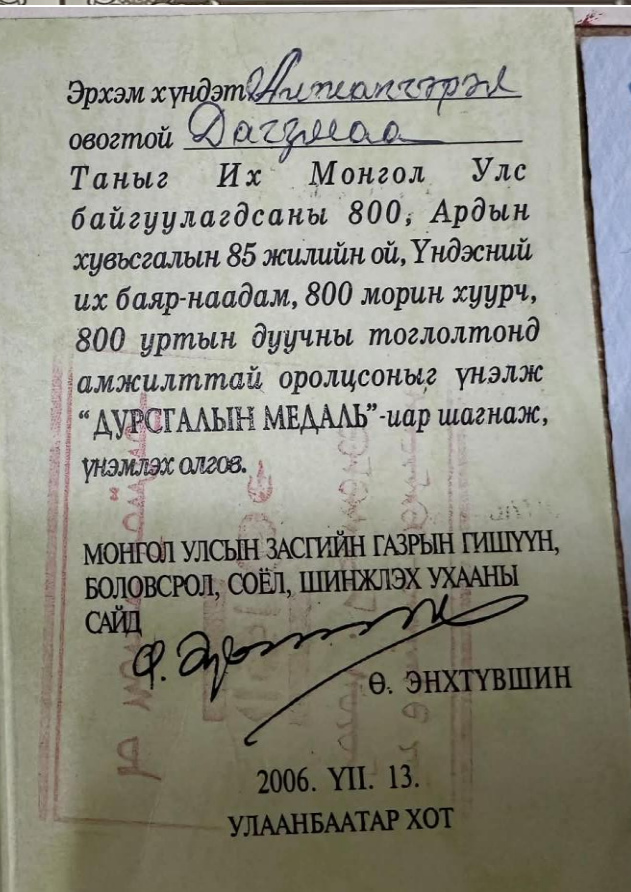
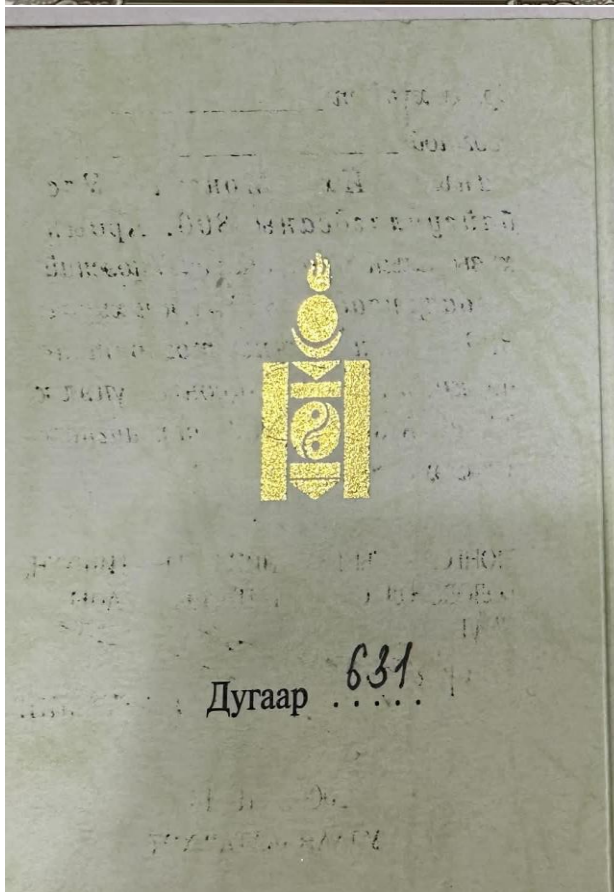

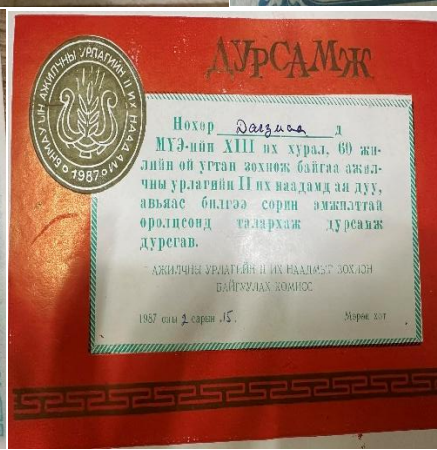
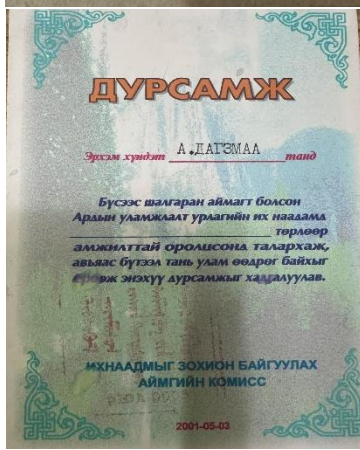
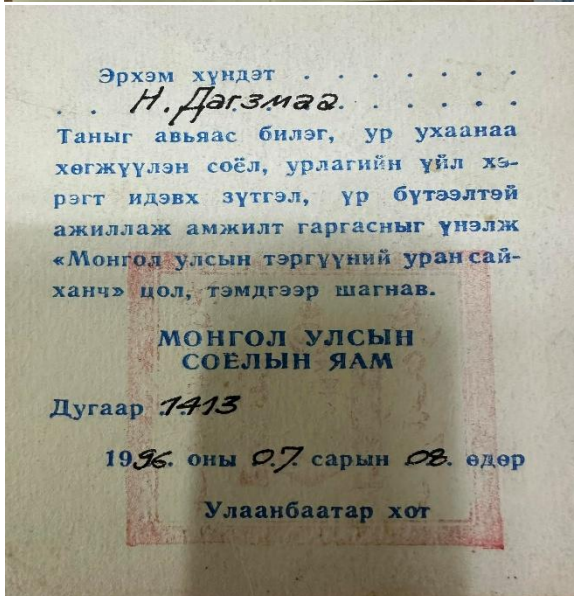
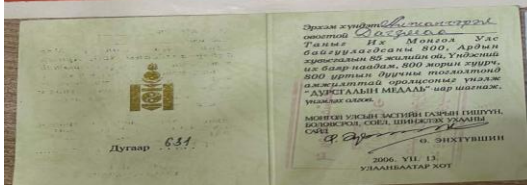

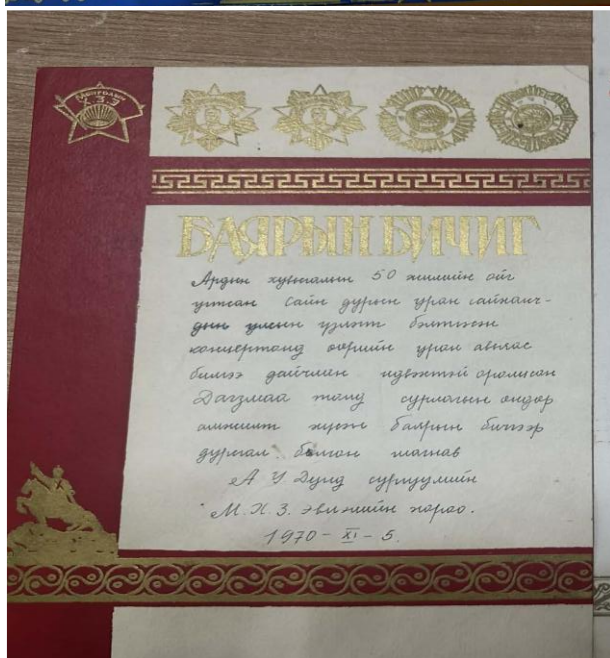
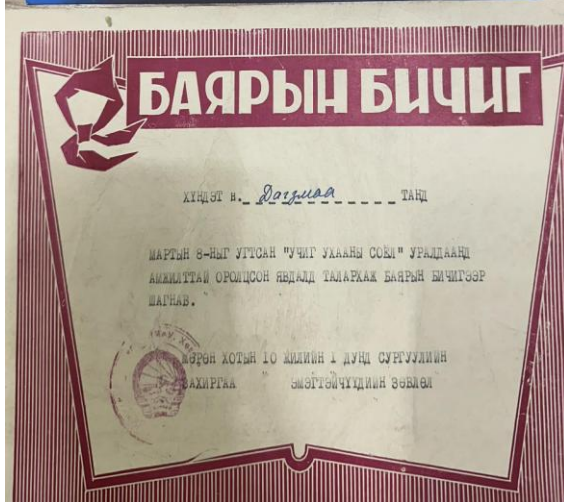

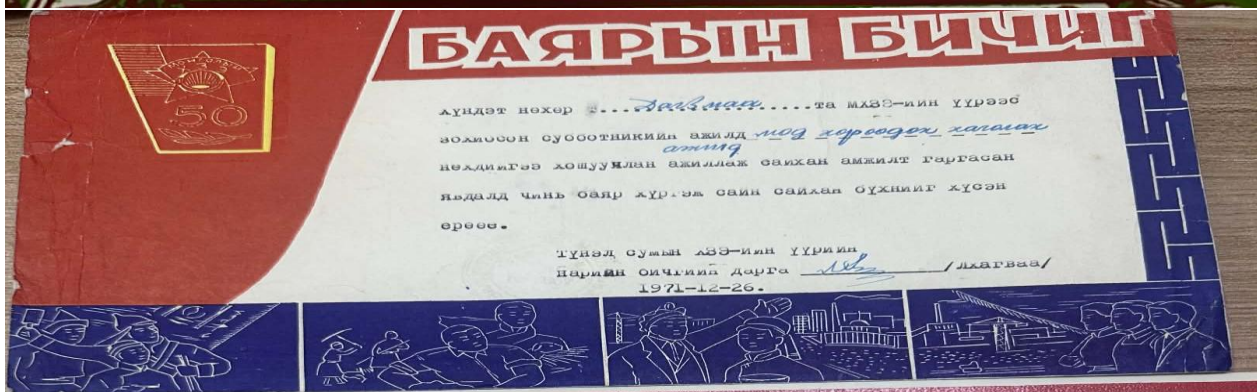
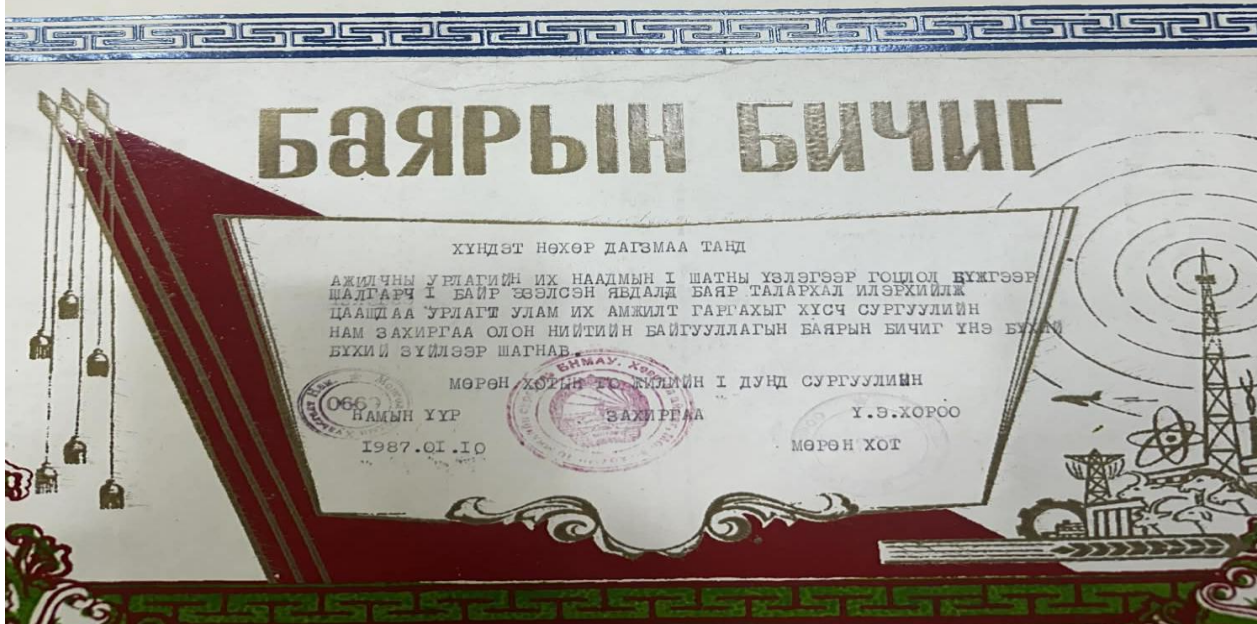

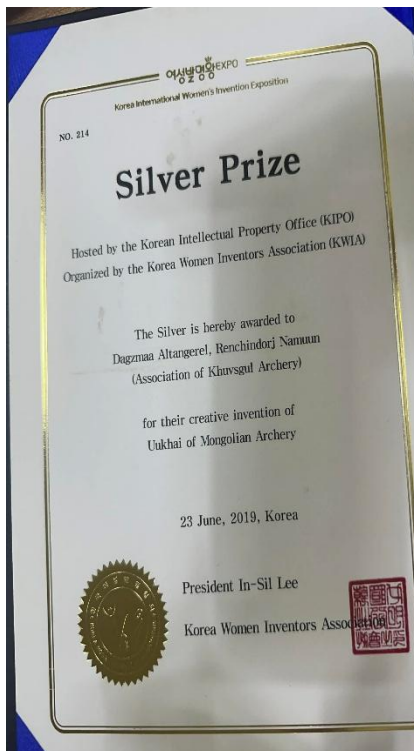

ה'תרס"ב

ה'תרס"ב

ה'תרס"ב

ה'תרס"ב

ה'תרס"ב

ה'תרס"ב

ה'תרס"ב

ה'תרס"ב

ה'תרס"ב

ה'תרס"ב

ה'תרס"ב

ה'תרס"ב

ה'תרס"ב

ה'תרס"ב

ה'תרס"ב

ה'תרס"ב

ה'תרס"ב

ה'תרס"ב

ה'תרס"ב

ה'תרס"ב

ה'תרס"ב

ה'תרס"ב

ה'תרס"ב

ה'תרס"ב

ה'תרס"ב

ה'תרס"ב

ה'תרס"ב

"הנהגותיו של אברהם"
 חלק א' פרק א'
 אברהם אבינו
 עליו השלום
 חלק א' פרק א'
 אברהם אבינו
 עליו השלום

1 - אברהם אבינו עליו השלום
 2 - אברהם אבינו עליו השלום
 3 - אברהם אבינו עליו השלום
 4 - אברהם אבינו עליו השלום
 5 - אברהם אבינו עליו השלום

6 - אברהם אבינו עליו השלום
 7 - אברהם אבינו עליו השלום
 8 - אברהם אבינו עליו השלום
 9 - אברהם אבינו עליו השלום
 10 - אברהם אבינו עליו השלום

אברהם אבינו עליו השלום
 חלק א' פרק א'
 אברהם אבינו
 עליו השלום
 חלק א' פרק א'
 אברהם אבינו
 עליו השלום

31 אברהם אבינו עליו השלום

МОНГОЛ УЛС
НИЙСЛЭЛИЙН ЗАСАГ ДАРГА

Наадамчдын зам 1200, Арцатын ам,
23 дугаар хороо, Хан-Уул дүүрэг,
Улаанбаатар хот, 17100
Утас: (976-11) 32 39 77, 32 71 99
Цахим хуудас: www.ulaanbaatar.mn

2025. 12.30 № 01/8600

танай _____-ны № _____-т

СОЁЛЫН ӨВИЙН ҮНДЭСНИЙ
ТӨВИЙН ЗАХИРАЛ Г.ЭНХБАТ ТАНАА

“Соёлын биет бус өвийг үндэсний болон дэлхийн хэмжээнд сурталчлан алдаршуулах, түгээн дэлгэрүүлэхэд онцгой хувь нэмэр оруулсан өвлөн уламжлагчид мөнгөн шагнал олгох тухай журам”-ын дагуу шалгуур үндэслэл хангаж буй өвлөн уламжлагчдын мэдээллийг хавсралтаар хүргүүлж байна.

Хавсралт 1. хуудастай.

НИЙСЛЭЛИЙН ЗАСАГ ДАРГА
БӨГӨӨД УЛААНБААТАР ХОТЫН
ЗАХИРАГЧ

Х.НЯМБААТАР

1725141030

یہ دیکھ کر ہمارے

مصدق من المدون من المصنفين و
مصدق من المصنفين و .. مدونين و

[illegible][illegible]

بندوبند من در سر صحنه؟
بمبستوستن من در سر صحنه؟

1725091434

Нийслэлийн Засаг даргын 2025 оны
...12... дүгээр сарын ...30...-ны өдрийн
...01/8600... дугаар албан бичгийн
хавсралт

ШАГНАЛД НЭР ДЭВШҮҮЛЭХ ӨВЛӨН
УЛАМЖЛАГЧДЫН НЭРС

Д/д	Дүүрэг	Нэр дэвшигчдийн тоо	Нэр дэвшигчийн мэдээлэл
1	Баянгол дүүрэг	6	Гүен Балданцэрэн /ГЮ47020919/
2			Хонгор Уртнасан /ПЭ56091001/
3			Баасанхүү Цэрэндагва /НЭ90020515/
4			Далхаа Эрдэнэзуу /УУ65011351/
5			Төмөрхүү Батмөнх /ЧП46021533/
6			Равжаа Санжсүрэн /ОЭ53091572/
7	Баянзүрх дүүрэг	2	Алтангэрэл Дагзмаа /РЭ51110901/
8			Эрдэнэцогт Баатаржав /УС72031617/
9	Налайх дүүрэг	1	Энхтуяа Хүрэлбаатар /ДП75031311/
10	Сонгинохайрхан дүүрэг	1	Дурма Балган /ОЭ60072973/
11	Сүхбаатар дүүрэг	1	Дэндэв Баярхуяг /ХН71051917/
12	Чингэлтэй дүүрэг	1	Задь Цэнгэлсайхан /ТЖ56020501/
13	Хан-Уул дүүрэг	1	Лхагвасүрэн Лхамрагчаа /ОЮ81040814/